

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึง การจัดการขยะมูลฝอยตามหลักกฏิบัติา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านเวียงอำเภอร่องวางจังหวัดแพร่ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำการศึกษา คือ การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีทางด้านการจัดการ การจัดการขยะมูลฝอยตามหลักกฏิบัติา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านเวียงอำเภอร่องวางจังหวัดแพร่ มาเป็นข้อมูลในการทำงานวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานของเทศบาล
- ๒.๓ ข้อมูลพื้นฐานของตำบลบ้านเวียง อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่
- ๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบล
- ๒.๖ หลักกฏิบัติา ๔
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ

ในเรื่อง แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ ผู้วิจัยได้ทบทวนจากงานวิชาการ แล้วพบว่า มีนักวิชาการที่ได้กล่าวถึงแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ คือ การจัดการเป็นกระบวนการ กระบวนการหนึ่งของการบริหารงานในองค์กรที่มีการมุ่งเน้นในการจัดการทรัพยากรในด้านต่างๆ อาทิ เช่น ทรัพยากรด้านบุคคล ทรัพยากรด้านงบประมาณ ทรัพยากรด้านเทคโนโลยี และทรัพยากรด้านวัสดุครุภัณฑ์ต่างๆ โดยมีการดำเนินงานตามลำดับขั้น คือ การวางแผน (Planning) การจัดการองค์กร (Organizing) การอำนวยการ (Actuating) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ จากการประมวลความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการจากนักวิชาการหลายท่าน ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการ ดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ ความหมายของการจัดการ

การจัดการ หมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทิศทางที่ดี และมีนักวิชาการที่ให้ความหมายของการจัดการไว้ยิ่งกว่าการจัดการ หมายถึง ศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์กรและนอกองค์กรเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

- ๑) การจัดการเป็นศิลปะในการใช้คนทำงาน
- ๒) การจัดการต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐาน คือ คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์

๓) การจัดการเป็นการดำเนินงานของกลุ่มคน^๒

รวมถึงการจัดการ หมายถึง การรวมกิจกรรมที่เกิดขึ้นในองค์กร ได้แก่ การวางแผน และการตัดสินใจ การจัดองค์กร การสั่งการและการควบคุมที่มุ่งเน้นในการจัดการด้านทรัพยากร ได้แก่ ทรัพยากรมนุษย์ การเงิน การปฏิบัติการ ข้อมูลสารสนเทศ เป็นต้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^๓

สรุปคือ การจัดการ หมายถึง การจัดการให้องค์กรมีความเจริญขึ้นโดยการใช้กระบวนการการวางแผนและการตัดสินใจ การจัดองค์กร การสั่งการและการควบคุมที่มุ่งเน้นในการจัดการด้านทรัพยากร ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๒.๑.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ

การจัดการ คือ กระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์กรซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีเงินทุน เครื่องจักร และวัสดุครุภัณฑ์ต่างๆ เป็น การดำเนินงานตามลำดับขั้นอันประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดการองค์กร (Organizing) การอำนวยการ (Actuating) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์โดยอาศัยคนและทรัพยากรอื่นๆ จากการประมวลแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการจาก นักวิชาการหลายท่าน ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการ ดังต่อไปนี้

การจัดการ คือ เรื่องที่เกี่ยวกับการวางตำแหน่งทางการแข่งขันขององค์กรเพื่อดำเนินงานในรูปแบบของวิสัยทัศน์ ภารกิจ นโยบาย เป้าหมายและกลยุทธ์ที่ชัดเจน และใช้เป็นแนวทางสำหรับกำกับการใช้ทรัพยากรมนุษย์ในแผนงานต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำองค์กรไปสู่การ มีความได้เปรียบในการแข่งขัน มีการเจริญเติบโตในระยะยาวควบคุมไปถึงสาระสำคัญซึ่งเป็นเรื่องหลักของการบริหาร ๔ ประการ คือ วัตถุประสงค์ ประสิทธิภาพ ทรัพยากรและการประสานงาน^๔ และเป็นกระบวนการที่ใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินตามขั้นตอนด้วยความร่วมแรงร่วมใจของสมาชิกในองค์กร โดยตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กรควบคู่กันไปด้วย องค์กรจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับนักวิชาการอีกท่านที่กล่าวว่าการจัดการ เป็นกระบวนการในการ

^๒ สมคิด บางโม, **หลักการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๒๙

^๓ Griffin, Ricky W., *Management*, 6th ed., (Boston, MA : Houghton Mifflin Company, 1999), p. 7.

^๔ พิมพ์จรรย์ นามวัฒน์ และเสน่ห์ จัยโต, **องค์กรและการจัดการ**, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑), หน้า ๑๗.

^๕ พยอมา วงศ์สารศรี, **องค์กรและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยครูสวนดุสิต, ๒๕๔๘), หน้า ๓๖.

ดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยทำหน้าที่หลัก ๔ ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์กร การขึ้นนำ และการควบคุมองค์กร^๖

การจัดการ คือ รูปแบบของงานซึ่งเกี่ยวข้องกับการประสานทรัพยากรต่างๆ ขององค์กร อันได้แก่ ที่ดิน แรงงาน แลทุน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร^๗ และเป็นกระบวนการที่ทำให้งานหรือกิจกรรมต่างๆ สำเร็จลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้วยคนและทรัพยากรขององค์กร ซึ่งตามความหมายนี้ องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ได้แก่ ขบวนการ (Process) ประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) ขบวนการในความหมายของการจัดการนี้หมายถึง หน้าที่ต่างๆ ด้านการจัดการ ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์กร การโน้มนำองค์กร และการควบคุม ซึ่งสอดคล้องกับการบริหารงานเป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^๘

กระบวนการจัดการ คือ กระบวนการดำเนินงานที่ต้องเป็นไปตามขั้นตอนตามลำดับ เป็นการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ที่ไหน เมื่อใด โดยใคร นอกจากเป็นการลดความไม่แน่นอนแล้ว ยังทำให้สมาชิกในองค์กรมีความมั่นใจในการทำงาน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ การจัดการลำดับการทำงานที่ดีไม่ควรมีลักษณะตายตัวต้องยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ อาจมีการปรับปรุงแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนการทำงานได้เสมอ ส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิผลมากขึ้นด้วย^๙ นอกจากนั้นการจัดการยังนิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาครัฐกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งหาผลกำไรหรือกำไรสูงสุด สำหรับผลประโยชน์ที่จะตกแก่สาธารณะถือเป็นวัตถุประสงค์รองหรือเป็นผลพลอยได้เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงแตกต่างจากวัตถุประสงค์ที่จัดตั้งของหน่วยงานภาครัฐที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการสาธารณะทั้งหลายแก่ประชาชน การบริหารภาครัฐทุกวันนี้หรืออาจเรียกว่า การจัดการ เกี่ยวข้องกับภาครัฐกิจมากขึ้น เช่น การนำแนวคิดผู้บริหารสูงสุด หรือ ซีอีโอ มาปรับใช้ในองค์การราชการ การบริหารราชการด้วยความรวดเร็ว การลดพิธีการที่ไม่จำเป็น การลดขั้นตอนการปฏิบัติราชการ และการจูงใจโดยการให้ของรางวัลตอบแทน เป็นต้น นอกเหนือจากการที่ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนหรือภาครัฐกิจเข้ามารับสัมปทานจากภาครัฐ เช่น การให้สัมปทานโทรศัพท์มือถือ การขนส่ง สุรา บุหรี่ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ภาครัฐกิจก็ได้ทำประโยชน์ให้แก่สาธารณะหรือประชาชน

^๖Kathryn M.Bartol and David Clark Martin, **Management**, (Boston : McGraw-Hill, 1998), p. 5.

^๗Leslie W.Rue and Lloyd L.Byars, **Management**, (Boston : McGraw-Hill, 2002), p. 14.

^๘Robbin and De.Cenzo, **Fundamedtals of Management**, (Canada : Prentice Hall, 2005), p. 35.

^๙สุธี สุทธิสมบุรณ์ และสมนา รังสียกฤษฎ์, หลักการบริหารเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖) หน้า ๑๒.

^{๑๐}สร้อยตระกูล อรรถมานะ, **พฤติกรรมองค์การ : ทฤษฎีและการประยุกต์**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๒๑.

ได้เช่นกัน เช่น กัดโครงการคืนกำไรให้สังคมด้วยการลดราคาสินค้า ขายสินค้าราคาถูก หรือบริจาคเงินช่วยเหลือสังคม เป็นต้น^{๑๑}

สรุปการจัดการ คือ เรื่องที่เกี่ยวกับกับการวางตำแหน่งทางการแข่งขันขององค์กร เพื่อดำเนินงานในรูปแบบของวิสัยทัศน์ ภารกิจ นโยบาย เป้าหมายและกลยุทธ์ และดำเนินการตามขั้นตอนด้วยความร่วมแรงร่วมใจของสมาชิกในองค์กร โดยตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กรควบคู่กันไปด้วย องค์กรจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยทำหน้าที่หลัก ๔ ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์กร การชี้นำ และการควบคุมองค์กรและเป็นกระบวนการที่ทำให้งานหรือกิจกรรมต่างๆสำเร็จลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้วยคนและทรัพยากรขององค์กร ซึ่งตามความหมายนี้ องค์กรประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ได้แก่ ขบวนการ (Process) ประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) กระบวนการจัดการ คือ กระบวนการดำเนินงานที่ต้องเป็นไปตามขั้นตอนตามลำดับ เป็นการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ที่ไหน เมื่อใด โดยใคร นอกจากเป็นการลดความไม่แน่นอนแล้ว ยังทำให้สมาชิกในองค์กรมีความมั่นใจในการทำงาน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ การจัดลำดับการทำงานที่ดีไม่ควรมีลักษณะตายตัวต้องยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ อาจมีการปรับปรุงแก้ไข หรือปรับเปลี่ยนการทำงานได้เสมอ

จากการศึกษาความหมายและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการจากนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักของความหมายและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเพื่อใช้อธิบายการจัดการขยะมูลฝอยตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านเวียง อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่ โดยมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตารางที่ ๒.๑ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ

นักวิชาการหรือนักวิจัย/หน่วยงาน	แนวคิดหลัก
ราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๕๒), หน้า ๗๗๙.	การจัดการ หมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทิศทางที่ดี
สมคิด บางโม, (๒๕๔๔), หน้า ๒๙	การจัดการ หมายถึง ศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ขององค์กรและนอกองค์กรเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้ ๑) การจัดการเป็นศิลปะในการใช้คนทำงาน ๒) การจัดการต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐาน คือ คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์ ๓) การจัดการเป็นการดำเนินงานของกลุ่มคน

^{๑๑} วิชา วิชาบริหารงาน, การบริหารจัดการ และการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานภาครัฐ. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการหรือนักวิจัย/หน่วยงาน	แนวคิดหลัก
Griffin, Ricky W., (๑๙๙๙), p. ๗.	การจัดการ หมายถึง การรวมกิจกรรมที่เกิดขึ้นในองค์กร ได้แก่ การวางแผนและการตัดสินใจ การจัดองค์กรโดยมุ่งเน้นในการจัดการด้านทรัพยากร ได้แก่ ทรัพยากรมนุษย์ การเงิน การปฏิบัติการ ข้อมูลสารสนเทศ เป็นต้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กร
พิมลจรรย์ นามวัฒน์ และเสน่ห์ จุ้ยโต, (๒๕๕๑), หน้า ๑๗.	การจัดการ คือ เรื่องที่เกี่ยวกับการวางแผนตำแหน่งทางการแข่งขันขององค์กรเพื่อดำเนินงาน ในรูปแบบของวิสัยทัศน์ ภารกิจ นโยบาย เป้าหมายและกลยุทธ์ที่ชัดเจนรวมถึงสาระสำคัญซึ่งเป็นเรื่องหลักของการบริหาร ๔ ประการ คือ วัตถุประสงค์ ประสิทธิภาพ ทรัพยากรและการประสานงาน
พยอม วงศ์สารศรี, (๒๕๔๘), หน้า ๓๖.	เป็นกระบวนการที่ใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินตามขั้นตอนด้วยความร่วมแรงร่วมใจของสมาชิกในองค์กร โดยตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการ และความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้า
Kathryn M.Bartol and David Clark Martin, (๑๙๙๘), p. ๕.	การจัดการ เป็นกระบวนการในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยทำหน้าที่หลัก ๔ ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์กร การขึ้นนำ และการควบคุมองค์กร
Leslie W.Rue and Lloyd L.Byars, (๒๐๐๒), p. ๑๔.	การจัดการ คือ รูปแบบของงานซึ่งเกี่ยวข้องกับการประสานทรัพยากรต่างๆขององค์กร อันได้แก่ ที่ดิน แรงงาน แลทุน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร
Robbin and De.Cenzo, (๒๐๐๕), p. ๓๕.	เป็นขบวนการที่ทำให้งานหรือกิจกรรมต่างๆ สำเร็จลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ด้วย คล และ ทรัพยากร ของ องค์กร ซึ่งตามความหมายนี้ องค์กรประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ได้แก่ ขบวนการ (Process) ประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness)

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการหรือนักวิจัย/หน่วยงาน	แนวคิดหลัก
สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมนา รังสียกฤษฎ์, (๒๕๓๖) หน้า ๑๒.	การบริหารงานเป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน
สร้อยตระกูล อรรถมานะ, (๒๕๔๕), หน้า ๔๒๑.	กระบวนการจัดการ คือ กระบวนการดำเนินงานที่ต้องเป็นไปตามขั้นตอนตามลำดับ เป็นการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ที่ไหน เมื่อใด โดยใคร นอกจากเป็นการลดความไม่แน่นอนแล้ว ยังทำให้สมาชิกในองค์กรมีความมั่นใจในการทำงาน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ การจัดลำดับการทำงานที่ดีไม่ควรมีลักษณะตายตัวต้องยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ อาจมีการปรับปรุงแก้ไข หรือปรับเปลี่ยนการทำงานได้เสมอ ส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิผลมากขึ้นด้วย
วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, (๒๕๔๘), หน้า ๕.	การจัดการยังนิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อบ่มเพาะผลกำไรหรือกำไรสูงสุด สำหรับผลประโยชน์ที่จะตกแก่สาธารณะถือเป็นวัตถุประสงค์รองหรือเป็นผลพลอยได้การบริหารภาครัฐทุกวันนี้หรืออาจเรียกว่า การจัดการ เกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจมากขึ้น เช่น การนำแนวคิดผู้บริหารสูงสุด หรือ ซีอีโอ มาปรับใช้ในองค์การราชการ การบริหารราชการด้วยความรวดเร็ว การลดพิธีการที่ไม่จำเป็น การลดขั้นตอนการปฏิบัติราชการ และการจูงใจโดยการให้ของรางวัลตอบแทน เป็นต้น นอกเหนือจากการที่ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจเข้ามารับสัมปทานจากภาครัฐ เช่น การให้สัมปทานโทรศัพท์มือถือ การขนส่ง สุรา บุหรี่ เป็นต้น

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานของเทศบาล

ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานเทศบาล จากตำราทางวิชาการของนักวิชาการ จึงได้ประมวลประเด็นที่เกี่ยวกับการบริหารงานเทศบาลดังมีรายละเอียด ดังนี้

๒.๒.๑ ประวัติและความเป็นมาของเทศบาล

เทศบาลถือได้ว่าเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประวัติความเป็นมายาวนานมากที่สุด ในปัจจุบัน (ไม่นับรวมสุขาภิบาล ซึ่งปัจจุบันได้รับการยกสถานะเป็นเทศบาลตำบลไปหมดแล้ว) เทศบาลในประเทศไทยถือกำเนิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. ๒๔๗๖ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๑ ปี ภายใต้รัฐบาล ของพระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น^{๑๒} ปรีดี พนมยงค์ ถือเป็นผู้ผลักดันให้เกิดการจัดตั้งเทศบาลขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ซึ่งเป็นผู้นำแนวคิดเรื่องการปกครองท้องถิ่น ที่ใช้แพร่หลายในตะวันตกเข้ามาใช้ในประเทศไทย นอกจากนี้ยังเป็นผู้มีส่วนสำคัญที่สุดคนหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ อีกด้วยความเป็นจริงแล้ว ประเทศไทยมีความพยายามในการจัดตั้งเทศบาลหลายครั้ง ตั้งแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เช่น พระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ต้องการให้ประเทศไทยมีการปกครองท้องถิ่น เพื่อทำการปกครองตนเองขึ้นตามแบบอย่างประเทศตะวันตกที่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ดังจะเห็นได้จากการให้พระราชทานสัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ The New York Times ฉบับประจำวัน ที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๔ ซึ่งมีใจความตอนหนึ่ง ว่า“เรากำลังเตรียมออกพระราชบัญญัติเทศบาลขึ้นมาใหม่ เพื่อทดลองเกี่ยวกับสิทธิเลือกตั้ง ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ ประชาชนจะมีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล...ข้าพเจ้าเห็นว่าสิทธิการเลือกตั้งของประชาชนควรจะมีเริ่มต้นที่การปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาล ข้าพเจ้าเชื่อว่าประชาชนควรมีสิทธิมีเสียงในกิจการของท้องถิ่น เรากำลังพยายามให้การศึกษาเรื่องนี้แก่เขา ข้าพเจ้าเห็นว่า เป็นการผิดพลาด ถ้าเราจะมี การปกครองระบอบรัฐสภาก่อนที่จะประชาชนจะมีโอกาสเรียนรู้ และมีประสบการณ์อย่างดีเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งในกิจการปกครองท้องถิ่น”^{๑๓}

นอกจากนี้เรายังพิจารณาได้จากข้อเท็จจริงที่ว่า มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการจัดตั้งเทศบาลในประเทศไทยขึ้นคณะหนึ่งซึ่งมี นายอาร์ดีเรก เป็นประธาน^{๑๔} โดยที่คณะกรรมการชุดดังกล่าวเสนอให้มีการจัดตั้ง “ประชาธิปไตย” ซึ่งภายหลังต่อมาเรียกว่า “เทศบาล” และความพยายามในการจัดตั้งเทศบาลยังปรากฏให้เห็นอีกในการจัดตั้งคณะกรรมการอีกคณะหนึ่งเพื่อทำหน้าที่ในการร่างพระราชบัญญัติเทศบาลในปลายรัชสมัย ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งไม่มีการประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติ ดังกล่าวแต่อย่างใด

^{๑๒} นรนิติ เศรษฐบุตร และคณะ, การเสริมสร้างสมรรถนะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, รายงานวิจัยร่วมกันระหว่างไทย-ญี่ปุ่น, (กรุงเทพมหานคร: มิสเตอร์ก๊อปปี้, ๒๕๔๕).

^{๑๓} ชูวงศ์ ฉายะบุตร, การปกครองท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒๓-๑๒๔.

^{๑๔} สนธิ เตชานันท์, อ่างใน สมคิด เลิศไพฑูรย์ และมรุต วันทนากร, แนวคิดด้วยฝ่ายบริหารเข้มแข็งกับการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีโดยตรงในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: มิสเตอร์ก๊อปปี้, ๒๕๔๖), หน้า ๔๒.

มีหลายคนสงสัยว่าทำไมเทศบาลจึงกลายเป็นการปกครองท้องถิ่นที่มีประวัติความเป็นมายาวนานที่สุด แทนที่จะเป็นสุขาภิบาลซึ่งถือเป็นการปกครองท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งเช่นกัน คำตอบต่อคำถามเหล่านี้ก็คือ นักวิชาการด้านการปกครองท้องถิ่นส่วนใหญ่มองว่า สุขาภิบาลไม่ใช่การปกครองท้องถิ่นที่แท้จริง กล่าวคือ สุขาภิบาลมีองค์ประกอบบางประการที่ไม่เป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจ เพราะมีกรรมการสุขาภิบาลหลายตำแหน่งมาจากการแต่งตั้งของรัฐบาล ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในท้องถิ่น เช่น การกำหนดให้ประธานสุขาภิบาลบางแห่งเป็นนายอำเภอ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เองจึงมีผู้กล่าวว่า “เทศบาล” ที่เพิ่งจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ จึงกลายเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเต็มรูปแบบประเภทแรกของการปกครองท้องถิ่นไทย

๒.๒.๒ กำเนิดของเทศบาลในประเทศไทย

นักวิชาการส่วนใหญ่ที่ศึกษาเรื่องเทศบาลในประเทศไทยมองว่า เทศบาลมาจาก “พัฒนาการของสุขาภิบาล” กล่าวคือ มองว่าเทศบาลในปัจจุบันจะมีไม่ได้เลย หากไม่มีการเกิดขึ้นของสุขาภิบาล เพราะเทศบาลถือเป็นผลพวงประการสำคัญของสุขาภิบาลซึ่งเป็นหน่วยการปกครองคล้ายการปกครองท้องถิ่นรูปแบบแรกก่อนเทศบาลเสียอีก นักวิชาการในกลุ่มนี้ได้ยกตัวอย่างอันเป็นที่น่าสนใจ เพื่อสนับสนุนแนวคิดของตนดังกล่าวว่า ในรัชกาลที่ ๕ ถึงรัชกาลที่ ๗ ประเทศไทยมีสุขาภิบาลตามหัวเมืองต่างๆ จำนวนทั้งสิ้น ๓๕ แห่ง ซึ่งในระยนี้สุขาภิบาลแทบจะไม่มีขยายตัวในแง่ของจำนวนเลย จนทำให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระราชดำริเพื่อกระจายอำนาจให้มากขึ้นดังกล่าวที่ได้กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้ จึงได้ทรงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่งเพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการจัดตั้งเทศบาลขึ้นในประเทศไทย อันเป็นแนวคิด ที่จะให้เทศบาลขึ้นมาทำหน้าที่แทนสุขาภิบาลที่มีอยู่ จึงปฏิเสธไม่ได้เลยว่าเทศบาลที่มีขึ้นในปัจจุบันเป็นผลพวงประการหนึ่งของการจัดตั้งสุขาภิบาลในอดีตที่ผ่านมาอย่างไรก็ตามไม่ว่าแนวคิดว่าด้วยการกำเนิดของเทศบาลไทยจะเป็นอย่างไรก็ไม่ใช่ว่าจะสำคัญมากนักที่จะเป็นประเด็นในการมุ่งพิจารณาหรือถกเถียงสำหรับกาลปัจจุบัน หากแต่ประเด็นที่สำคัญกว่านั้นก็คือ เราจะทำให้เทศบาลไทยเข้มแข็งขึ้นได้อย่างไรต่างหาก

๒.๒.๓ เหตุผลในการจัดตั้งเทศบาลขึ้นในประเทศไทย

หากจะกล่าวถึงเหตุผลในการจัดตั้งเทศบาลในประเทศไทยแล้ว เราอาจมีเหตุผลในการจัดตั้งเทศบาลในประเทศไทยได้ ๓ เหตุผลใหญ่ๆ ได้แก่

ประการที่หนึ่ง จัดตั้งเทศบาลเพื่อให้สอดคล้องกับการเมืองการปกครองในระดับชาติที่เป็นประชาธิปไตย กล่าวคือ เมื่อการปกครองในระดับชาติเป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎรของตนเข้าไปทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติ และทำหน้าที่ในการบริหารประเทศ มีการแบ่งอำนาจอธิปไตยเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ อำนาจในทางนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ดังนั้น การปกครองในระดับท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชนจึงจำเป็นต้องมีขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับระบบประชาธิปไตยในระดับชาติ โดยที่องค์กรเทศบาลเป็นองค์กรทางการเมืองแรกที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นปกครองตนเองได้อย่างเต็มที่ตามหลักการกระจายอำนาจ อีกทั้งยังล้อโครงสร้างของการเมืองในระดับชาติมาจำลองใส่ไว้ในเทศบาลด้วย คือ มีการแบ่งแยกฝ่ายบริหาร และฝ่ายสภาที่ทำหน้าที่ในการออกเทศบัญญัติออกจากกัน และให้ทำหน้าที่ในการตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกันและกันนอกจากนี้ การจัดตั้งเทศบาล

ยังคงต้องให้สอดคล้องไปกับระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของประเทศ ที่ได้แบ่งการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ การบริหารราชการส่วนกลาง การบริหารราชการส่วนภูมิภาค และการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ซึ่งเทศบาลก็คือ การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นนั่นเอง

ประการที่สอง จัดตั้งเทศบาลเพื่อเป็นการแบ่งเบาภารกิจของรัฐบาล เนื่องจากภารกิจของรัฐบาลมีมากขึ้นเรื่อยๆ จนไม่อาจจะลงไปควบคุมดูแล หรือบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนครอบคลุมทุกพื้นที่ ดังนั้น รัฐบาลจึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานหรือองค์กรการเมืองอื่นๆ เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ต่างๆนี้ลง และทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับการบริการจากภาครัฐได้รวดเร็วและทั่วถึงยิ่งขึ้น

ประการที่สาม จัดตั้งเทศบาลเพื่อเป็นสถาบันฝึกประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน เนื่องจากในขณะนั้นเพียงจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยได้เพียง ๑ ปี ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเพียงพอในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครอง ดังนั้น การจัดตั้งเทศบาลที่มีโครงสร้างล้อมาจากการปกครองในระดับชาติ จึงเป็นเสมือนสถาบันหนึ่งที่จะช่วยให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองมากขึ้น

๒.๒.๔ การบริหารงานของเทศบาล

๑.๑ การตั้งเทศบาล

ความคิดในเรื่องการจัดตั้งเทศบาลเริ่มปรากฏตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๖ ในรูปของรัฐธรรมนูญลักษณะการปกครองคณะนคราภิบาล พ.ศ. ๒๔๖๑ โดยใช้กับเมืองจำลอง “ดุสิตธานี” ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๗๖ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายการปกครองท้องถิ่นฉบับแรก โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ ๒ ประการคือ ประการแรก ประสิทธิภาพในการจัดบริการสาธารณะ ประการที่สอง เป็นสถาบันการสอนการปกครองระบอบประชาธิปไตย เทศบาล จัดเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งมีการจัดตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๖ การจัดตั้งเทศบาลกระทำโดยพระราชกฤษฎีกาและมีการแบ่งเทศบาลออกเป็น ๓ ประเภท แต่ละประเภทมีเงื่อนไขการจัดตั้ง ดังนี้

๑) เทศบาลตำบล ใช้เกณฑ์รายได้เป็นตัวกำหนด คือพื้นที่ใดจะจัดตั้งเทศบาลตำบลจะต้องมีรายได้ไม่ต่ำกว่า ๑๒ ล้านบาท (ไม่รวมเงินอุดหนุน) ประชากร ๗,๐๐๐ คนขึ้นไป อยู่กันหนาแน่นไม่ต่ำกว่า ๑,๕๐๐ คนต่อ ๑ ตารางกิโลเมตร

๒) เทศบาลเมือง คือท้องถิ่นที่เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด หรือท้องถิ่นที่มีประชากร ๑๐,๐๐๐ คนขึ้นไป อยู่กันหนาแน่นไม่ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ คนต่อ ๑ ตารางกิโลเมตร

๓) เทศบาลนคร คือท้องถิ่นที่มีประชากรตั้งแต่ ๕๐,๐๐๐ คนขึ้นไป อยู่กันหนาแน่นไม่ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ คนต่อ ๑ ตารางกิโลเมตร^{๑๕}

^{๑๕} สนิท จรอนันต์, ความเข้าใจเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สุขุมและบุตรจำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๒๙.

๑.๒ โครงสร้างการบริหารงานของเทศบาล

๑.๒.๑ ประเภทของเทศบาล

ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ ได้กำหนดให้เทศบาลในประเทศไทยมีทั้งหมด ๓ ประเภท อันได้แก่ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล ซึ่งเทศบาลแต่ละประเภทก็มีลักษณะและองค์ประกอบที่แตกต่างกันออกไป ดังมีรายละเอียดดังนี้

๑) เทศบาลนคร ได้แก่ ท้องถิ่นชุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่ห้าหมื่นคนขึ้นไปทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่ของเทศบาล การจัดตั้งเทศบาลนครจะกระทำได้โดยประกาศกระทรวงมหาดไทยโดยยกฐานะเป็นเทศบาลนคร^{๑๖} เทศบาลนคร ประกอบไปด้วยสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรี โดยที่สภาเทศบาลมีสมาชิกสภาเทศบาลได้ ๒๔ คน^{๑๗} โดยมีรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน ๔ คน^{๑๘} นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดให้เทศบาลนครมีหน้าที่แตกต่างไปจากเทศบาลเมืองและเทศบาลตำบลอีกด้วย

๒) เทศบาลเมือง ได้แก่ ท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด หรือท้องถิ่นชุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่หนึ่งหมื่นคนขึ้นไป ทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่ของเทศบาลเมือง การจัดตั้งเทศบาลเมืองจะกระทำได้โดยการประกาศกระทรวงมหาดไทยโดยยกฐานะ เป็นเทศบาลเมือง^{๑๙} เทศบาลเมือง ประกอบไปด้วย สภาเทศบาลและนายกเทศมนตรี โดยที่สภาเทศบาลมีสมาชิกได้ ๑๘ คน^{๒๐} และมีรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน ๓ คน^{๒๑}

๓) เทศบาลตำบล ได้แก่ ท้องถิ่นซึ่งมีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบล^{๒๒} (เทศบาลตำบลไม่ได้กำหนดจำนวนราษฎรในพื้นที่ไว้อย่างชัดเจนเหมือนกับเทศบาลเมือง เทศบาลนคร) เทศบาลตำบลประกอบไปด้วย สภาเทศบาลและนายกเทศมนตรีโดยที่สภาเทศบาล มีสมาชิกสภาเทศบาลได้ ๑๒ คน^{๒๓} โดยมีนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน ๒ คน^{๒๔}

๑.๒.๑ โครงสร้างของเทศบาล ประกอบด้วย

๑) สภาเทศบาล ทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งคอยควบคุมและตรวจสอบฝ่ายบริหารอันเป็นวิธิต่างแห่งการถ่วงดุลอำนาจ กำหนดให้สภาเทศบาล ประกอบด้วย สมาชิกซึ่งราษฎร

^{๑๖} มาตรา ๑๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ (ฉบับที่๑๒) พ.ศ. ๒๕๔๖.

^{๑๗} มาตรา ๑๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ (ฉบับที่๑๒) พ.ศ. ๒๕๔๖.

^{๑๘} มาตรา ๔๘ อัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ (ฉบับที่๑๒) พ.ศ. ๒๕๔๖.

^{๑๙} มาตรา ๑๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ (ฉบับที่๑๒) พ.ศ. ๒๕๔๖.

^{๒๐} มาตรา ๑๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ (ฉบับที่๑๒) พ.ศ. ๒๕๔๖.

^{๒๑} มาตรา ๔๘ อัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ (ฉบับที่๑๒) พ.ศ. ๒๕๔๖.

^{๒๒} มาตรา ๙ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ (ฉบับที่๑๒) พ.ศ. ๒๕๔๖.

^{๒๓} มาตรา ๑๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ (ฉบับที่๑๒) พ.ศ. ๒๕๔๖.

^{๒๔} มาตรา ๔๘ อัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ (ฉบับที่๑๒) พ.ศ. ๒๕๔๖.

เลือกตั้งขึ้นมาตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ประชาชนในเขตเทศบาลจะเลือกตั้ง ซึ่งสมาชิกสภาเทศบาลอยู่ในตำแหน่งได้คราวละ ๔ ปี

๒) นายกเทศมนตรีและรองนายกเทศมนตรี ๒ คนสำหรับเทศบาลตำบล รองนายกเทศมนตรี ๓ คนสำหรับเทศบาลเมือง และรองนายกเทศมนตรี ๔ คนสำหรับเทศบาลนคร โดยราษฎรในเขตเทศบาลนั้นเลือกตั้งนายกเทศมนตรีโดยตรง นายกเทศมนตรีเป็นผู้ควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารงานของเทศบาลตามกฎหมาย และเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานเทศบาล และลูกจ้างเทศบาล

๓) พนักงานเทศบาล เป็นผู้มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานประจำของเทศบาล ภายใต้การบังคับบัญชาของปลัดเทศบาล ซึ่งมีโครงสร้างการแบ่งส่วนราชการเพื่อรองรับอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยเทศบาล ได้แก่ สำนักปลัดเทศบาล กองคลัง กองช่าง กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม กองการศึกษา กองการประปา กองวิชาการและแผนงาน กองสวัสดิการสังคม โดยมีปลัดเทศบาลเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานเทศบาลและลูกจ้างเทศบาล รองจากนายกเทศมนตรี และรับผิดชอบควบคุมดูแลราชการประจำของเทศบาลให้เป็นไปตามนโยบาย และมีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดหรือตามที่นายกเทศมนตรีมอบหมาย

สรุปได้ว่า โครงสร้างของเทศบาล ประกอบด้วย สภาเทศบาล คณะผู้บริหารเทศบาล และพนักงานเทศบาล โดยมีปลัดเทศบาล เป็นหัวหน้าปฏิบัติงานตามภารกิจอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของนายกเทศมนตรี

๑.๓ อำนาจหน้าที่ของเทศบาล

เทศบาลแต่ละประเภท มีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมายตามประเภทของเทศบาล มีทั้งหน้าที่บังคับให้ปฏิบัติและหน้าที่ที่อาจจัดทำหรือไม่จัดทำก็ได้ การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาลต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล การจัดทำงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบ การประเมินผล การปฏิบัติงาน และการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการนั้น และหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด^{๒๕}

อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายจัดตั้งเทศบาล อำนาจหน้าที่ของเทศบาลมี ๒ ส่วน คืออำนาจหน้าที่ที่ต้องทำ และอำนาจหน้าที่ที่อาจจัดทำ ปรากฏดังตารางที่ ๒.๒ และ ตาราง ๒.๓

ตารางที่ ๒.๒ อำนาจหน้าที่ของเทศบาล

เทศบาลตำบล (มาตรา ๕๐)	เทศบาลเมือง (มาตรา ๕๓)	เทศบาลนคร (มาตรา ๕๖)
๑.รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน	๑.กิจการตามที่ระบุไว้ในมาตรา ๕๐	๑.กิจการตามที่ระบุไว้ในมาตรา ๕๓
๒.ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ	๒.ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา	๒.ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก
๓.รักษาความสะอาดของถนน	๓.ให้มีโรงฆ่าสัตว์	๓.กิจการอย่างอื่นซึ่งจำเป็นเพื่อ

^{๒๕} มาตรา ๕๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ (ฉบับที่๑๒) พ.ศ. ๒๕๔๖.

ตารางที่ ๒.๒ อำนาจหน้าที่ของเทศบาล (ต่อ)

เทศบาลตำบล (มาตรา ๕๐)	เทศบาลเมือง (มาตรา ๕๓)	เทศบาลนคร (มาตรา ๕๖)
๓.รักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินและที่สาธารณะ ๔.ป้องกันและระงับโรคติดต่อ ๕.ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง ๖.ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม ๗.ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ๘.บำรุงศิลปจารีตประเพณี ๙.ให้มีปณณัติ ท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ๑๐.หน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล	๔.ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการ ๕.ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ ๖.ให้มีและบำรุงส้วมสาธารณะ ๗.ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น ๘.ให้มีการดำเนินกิจการโรงรับจำนำหรือสถานสินเชื่อท้องถิ่น	การสาธารณสุข ๔.การควบคุมสุขลักษณะและอนามัยในร้านจำหน่ายอาหาร โรงมหรสพและสถานบริการอื่น ๕.จัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม ๖.จัดให้มีและควบคุมตลาดท่าเทียบเรือ ท่าข้ามและที่จอดรถ ๗.การวางผังเมืองและการควบคุมการก่อสร้าง ๘.การส่งเสริมกิจการการท่องเที่ยว

ตารางที่ ๒.๓ อำนาจหน้าที่ที่อาจจัดทำของเทศบาล

เทศบาลตำบล (มาตรา ๕๑)	เทศบาลเมือง (มาตรา ๕๔)	เทศบาลนคร (มาตรา ๕๗)
๑.ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา ๒.ให้มีโรงฆ่าสัตว์ ๓.ให้มีตลาดท่าเทียบเรือและท่าข้าม ๔.ให้มีสุสานและฌาปนสถาน ๕.บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร ๖.ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้ ๗.ให้มีและบำรุงรักษาการไฟฟ้า	๑.ให้มีตลาดท่าเทียบเรือหรือท่าข้าม ๒.ให้มีสุสานและฌาปนสถาน ๓.บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร ๔.ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก ๕.ให้มีและบำรุงโรงพยาบาล ๖.ให้มีการสาธารณสุข ๗.จัดทำกิจการซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข	๑.เทศบาลนครอาจจัดทำกิจการอื่นๆ ตามมาตรา ๕๔ ได้

ตารางที่ ๒.๓ อำนาจหน้าที่ที่อาจจัดทำของเทศบาล (ต่อ)

เทศบาลตำบล (มาตรา ๕๑)	เทศบาลเมือง (มาตรา ๕๔)	เทศบาลนคร (มาตรา ๕๗)
หรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น ๘.ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ ๙.เทศพาณิชย์	๘. จัดตั้งและบำรุงโรงเรียน อาชีวศึกษา ๙.ให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับ การกีฬาและพลศึกษา ๑๐ให้มีและบำรุงสวนสาธารณะ สวนสัตว์ และสถานที่พักผ่อน หย่อนใจ ๑๑. ปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม และรักษาความสะอาด เรียบร้อยของท้องถิ่น ๑๒. เทศพาณิชย์	

๑.๔ อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเฉพาะอื่นๆ กำหนด

อำนาจหน้าที่ตามที่พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ กำหนดไว้แล้วยังมีกฎหมายเฉพาะอื่นๆ กำหนดให้เทศบาลมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายนั้นๆ อีกเป็นจำนวนมาก เช่น

- ๑) พระราชบัญญัติป้องกันภัยอันตรายอันเกิดแก่การเล่นมหรสพ
- ๒) พระราชบัญญัติภาษีโรงเรือนและที่ดิน
- ๓) พระราชบัญญัติสาธารณสุข
- ๔) พระราชบัญญัติควบคุมการใช้อุจจาระทำปุ๋ย
- ๕) พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง
- ๖) พระราชบัญญัติป้องกันและระงับอัคคีภัย
- ๗) พระราชบัญญัติป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า
- ๘) พระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร
- ๙) พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์
- ๑๐) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- ๑๑) พระราชบัญญัติการผังเมือง
- ๑๒) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร
- ๑๓) พระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน
- ๑๔) พระราชบัญญัติโรคติดต่อ ฯลฯ^{๒๖}

^{๒๖}โกวิท พวงงาม, การปกครองท้องถิ่นไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๕๒), หน้า ๒๐๐-๒๐๑.

๑.๕ อำนาจหน้าที่ของเทศบาลตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒

เทศบาลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้

- ๑) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
- ๒) การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
- ๓) การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
- ๔) การสาธารณสุขูปโภคและการก่อสร้างอื่นๆ
- ๕) การสาธารณูปการ
- ๖) การส่งเสริม การฝึก และการประกอบอาชีพ
- ๗) การพาณิชย์ และการส่งเสริมการลงทุน
- ๘) การส่งเสริมการท่องเที่ยว
- ๙) การจัดการศึกษา
- ๑๐) การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
- ๑๑) การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- ๑๒) การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- ๑๓) การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- ๑๔) การส่งเสริมกีฬา
- ๑๕) การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- ๑๖) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
- ๑๗) การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- ๑๘) การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย
- ๑๙) การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
- ๒๐) การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
- ๒๑) การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
- ๒๒) การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์
- ๒๓) การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัยโรงมหรสพ และสาธารณสถานอื่นๆ
- ๒๔) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ๒๕) การผังเมือง
- ๒๖) การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร
- ๒๗) การดูแลรักษาที่สาธารณะ
- ๒๘) การควบคุมอาคาร

๒๙) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๓๐) การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุน การป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

๓๑) กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด^{๒๗}

สรุปได้ว่า อำนาจหน้าที่ของเทศบาล ได้แก่ การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติมกำหนดอำนาจหน้าที่ของเทศบาล แบ่งเป็น ๒ คือ อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายจัดตั้งเทศบาล และอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อให้ประโยชน์สุขแก่ประชาชนในท้องถิ่น โดยบริหารตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม

๒.๓ ข้อมูลพื้นฐานของตำบลบ้านเวียง อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่

ข้อมูลพื้นฐานของตำบลบ้านเวียง อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่

ข้อมูลพื้นฐานของตำบลบ้านเวียง อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่ อยู่ห่างจากอำเภอร่องกวาง ประมาณ ๑๙ กิโลเมตรและอยู่ห่างจากจังหวัดแพร่ ประมาณ ๒๐ กิโลเมตรพื้นที่ทั้งหมดโดยประมาณ ๒๐๘.๑๓ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๑๓๐,๐๘๓ ไร่

ลักษณะภูมิประเทศ

เทศบาลตำบลบ้านเวียงตั้งอยู่เส้นรุ้งที่ ๑๓.๗ องศาเหนือเส้นแวงที่ ๑๐๗.๓ องศาตะวันออก พื้นที่ ๑ ใน ๔ เป็นที่ราบ อีก ๓ ส่วนเป็นภูเขาและที่ราบสูง ซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

ประชากร

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านเวียง อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น ๗,๔๒๐ คน

การประกอบอาชีพ

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รับจ้าง ค้าขาย รับราชการและอื่นๆ ครุฑเรือนที่ประกอบอาชีพมากกว่า ๑ อาชีพมีจำนวน ๑,๓๙๓ ครุฑเรือน ครุฑเรือนที่ประกอบอาชีพเพียงอย่างเดียวมีจำนวน ๕๕๔ ครุฑเรือน

เขตการปกครอง

เทศบาลตำบลบ้านเวียงเป็นเทศบาลตำบลในเขตการปกครองของอำเภอ ร่องกวาง ซึ่งประกอบด้วย ๑๔ หมู่บ้านได้แก่

หมู่ที่ ๑	บ้านอ้อย	มีพื้นที่	๙๒๐	ไร่
หมู่ที่ ๒	บ้านเวียง	มีพื้นที่	๕,๐๒๐	ไร่
หมู่ที่ ๓	บ้านเวียงใต้	มีพื้นที่	๕๒๕	ไร่
หมู่ที่ ๔	บ้านบุญเรือง	มีพื้นที่	๑๓,๔๙๓	ไร่
หมู่ที่ ๕	บ้านปากห้วยอ้อย	มีพื้นที่	๒๘,๐๕๗	ไร่

^{๒๗} ภิวัตน์ พวงงาม, การปกครองท้องถิ่นไทย, หน้า ๒๓๐-๒๓๒.

หมู่ที่ ๖	บ้านปากกล้วย	มีพื้นที่	๓๖๘	ไร่
หมู่ที่ ๗	บ้านต้นหนูน	มีพื้นที่	๕๓,๗๓๒	ไร่
หมู่ที่ ๘	บ้านนาฝาย	มีพื้นที่	๕๖๓	ไร่
หมู่ที่ ๙	บ้านอ้อย	มีพื้นที่	๘๙๐	ไร่
หมู่ที่ ๑๐	บ้านอ้อย	มีพื้นที่	๓๒๐	ไร่
หมู่ที่ ๑๑	บ้านอ้อย	มีพื้นที่	๒๕๖	ไร่
หมู่ที่ ๑๒	บ้านปากกล้วยใหม่	มีพื้นที่	๗๙๙	ไร่
หมู่ที่ ๑๓	บ้านห้วยฮ่อมพัฒนา	มีพื้นที่	๒๕,๐๐๐	ไร่
หมู่ที่ ๑๔	บ้านเวียงเหนือ	มีพื้นที่	๑๖๐	ไร่
รวมพื้นที่ทั้งหมด		มีพื้นที่	๑๓๐,๐๘๓	ไร่

๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย

ระบบการจัดการขยะมูลฝอยครบวงจรตั้งแต่ระบบการเก็บรวบรวม การคัดแยก การนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ และรูปแบบการจัดตั้งขยะมูลฝอย แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยนั้นควรพิจารณาจากรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจร เพื่อดำเนินการในการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ที่รับผิดชอบโดยเริ่มจากการสำรวจปริมาณของขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากแหล่งต่างๆ และคาดการณ์ไว้ในอนาคต ตลอดจนลักษณะองค์ประกอบของขยะมูลฝอยทางด้านกายภาพเคมีอื่นๆ โดยข้อมูลเหล่านี้นำไปใช้ในการวิเคราะห์และวางแผนออกแบบระบบในการจัดการขยะมูลฝอยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจากการประมวลผลความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ จากนักวิชาการหลายท่าน ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการ ดังต่อไปนี้

๒.๔.๑ ความหมายของขยะมูลฝอย

ขยะ หรือขยะมูลฝอย หมายถึง สิ่งของที่เหลือจากการใช้ประโยชน์ซึ่งเกิดจากกระบวนการผลิตรวมถึงการใช้งานอย่างเหมาะสมในระดับหนึ่งของคนทุกกลุ่มทุกช่วงเวลาที่มาจากทุกสถานที่ ได้แก่ อาคารบ้านเรือน ที่พักอาศัยสถานที่ทำการ โรงงานอุตสาหกรรม การเกษตร ตลาดร้านค้า และบนถนน สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ในอีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถเป็นนวัตกรรมเป็นพลังงานใหม่ และอื่นๆ ตามความเหมาะสมของสิ่งที่เหลืออื่นๆ ของคนทุกกลุ่มในช่วงเวลาต่อมา ณ สถานที่ ใหม่หรือสถานที่เดิมก็ได้ ยกเว้น อูจจาระและปัสสาวะของมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งปฏิกูล สิ่งของที่เหลือใช้ได้แก่ กระดาษทุกชนิด ขวด แก้ว เศษผ้าทุกชนิด เศษไม้เศษอาหาร เศษยางและหนัง เศษกระจก พลาสติกทุกชนิด กระป๋องทุกชนิด เศษวัสดุก่อสร้าง กิ่งไม้ ใบไม้มูลสัตว์ ซากสัตว์ ซากพืชผักผลไม้ ขยะติดเชื้อและสารเคมีนอกจากนี้ อาจเป็นเศษสิ่งของที่ทิ้งแล้ว หยาดเยื่อ ตลอดจนของเหลือทิ้งประเภทที่เป็นของแข็งเป็นส่วนใหญ่อาจจะมีน้ำหรือกากตะกอนปนมาด้วยจำนวนหนึ่ง หรือวัสดุที่เหลือใช้จากกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่เราไม่ต้องการและกำจัดออกไปยังมีของเสียที่เป็นพิษมีสารเคมีที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์ และสิ่งมีชีวิตในรูปการบาดเจ็บ และการเจ็บป่วย

โดยที่ความรุนแรงของสารเคมีจะขึ้นอยู่กับชนิด ปริมาณ และระยะเวลาของสารนั้น^{๒๘} ซึ่งสอดคล้องกับนักคิดอีกท่านที่กล่าวว่าขยะหรือมูลฝอย หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัตถุ แก้วพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร มูลสัตว์ ขากสัตว์ หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน จากตลาดที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น และหมายความรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชนหรือครว้ เรือน ยกเว้นวัสดุที่ไม่ใช้แล้วของโรงงานซึ่งมีลักษณะและคุณสมบัติที่กำหนดไว้ตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน^{๒๙}

สรุปขยะมูลฝอยคือ สิ่งของที่เหลือจากการใช้ประโยชน์ที่ผ่านการใช้งานอย่างเหมาะสมในระดับหนึ่งของคนทุกกลุ่มทุกช่วงเวลาที่มาจากทุกสถานที่ ได้แก่ อาคารบ้านเรือน ที่พักอาศัยสถานที่ทำการ โรงงานอุตสาหกรรม การเกษตร ตลาด ร้านค้า อันได้แก่ กระดาษทุกชนิด ขวดแก้ว เศษผ้าทุกชนิด เศษไม้เศษอาหาร เศษยางและหนัง เศษกระจก พลาสติกทุกชนิด กระจบองทุกชนิด เศษวัสดุก่อสร้าง กิ่งไม้ ใบไม้ เป็นต้น

๒.๔.๒ แนวคิด ทฤษฎีการจัดการขยะมูลฝอย

รูปแบบการจัดการเป็นการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย เนื่องจากขยะมูลฝอย เป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในการทำให้นดินเสีย อากาศเสีย และน้ำเสีย ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยต้องแก้ไขที่ต้นเหตุหรือจุดที่ทำให้เกิดขยะมูลฝอย นั่นคือผู้สร้างขยะมูลฝอยหรือคนนั่นเอง การแก้ปัญหากับคนต้องเริ่มต้นด้วยการสร้างจิตสำนึกให้รู้จักความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมในการช่วยกันรักษาความสะอาดทั้งในบ้านและนอกบ้านรวมถึงสถานที่สาธารณะ ด้วยการรู้จักแยกขยะก่อนทิ้งการนำขยะบางอย่างที่ดึกกลับมาใช้และทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง ซึ่งเป็นการเอื้ออำนวยความสะดวก ให้กับพนักงานเก็บขยะได้รวดเร็วขึ้นในรูปแบบการจัดการขยะในชุมชน^{๓๐}

การจัดการขยะมูลฝอยเชิงรุกโดยการให้ความสำคัญและได้ศึกษาความต่อเนื่องในการดำเนินการคัดแยกขยะ ปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น แนวทางการแก้ปัญหา ฯลฯ เพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับชุมชนอื่น โดยมีรูปแบบการคัดแยกขยะ ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ

๑) ขยะธรรมดา ประกอบด้วย ขยะมีมูลค่า เช่น แก้ว โลหะ กระดาษ พลาสติก ขยะสารอินทรีย์เป็นขยะเศษอาหาร พืช ผัก ใบไม้ต่างๆ ที่เป็นของสด และขยะทิ้ง เป็นขยะที่ผ่านการคัดแยกขยะที่มีมูลค่าและขยะสารอินทรีย์ออกไปแล้ว ส่วนที่เหลือคือขยะที่ไม่ต้องการ ดังนั้นจึงเป็นส่วนที่จะทิ้งไป

๒) ขยะอันตราย เป็นขยะที่มีสารมีพิษ ตกค้างอยู่ เช่น ถังปุ๋ยเคมี กระบองสปเรย์ กระบองยาฆ่าแมลง หลอดไฟ ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่ เป็นต้น เป็นประเภทขยะที่ต้องคัดแยกทิ้ง

^{๒๘} ศศิวรรณ ทศนเี่ยม,การจัดการมูลฝอยในครัวเรือนในเขตตำบลแสนพัน อำเภอดาตุพนม จังหวัดนครพนม,การวิจัยเชิงพรรณนา(ภาควิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ หลักสูตรสาธารณสุขชุมชนคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๕๐).

^{๒๙} สมฤทธิ์ ทองศรี,กระบวนการจัดการและช่วยความร่วมมือขององค์กรในการกำจัดขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองจ่อม อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่,รายงานวิจัย,(๒๕๕๒).

^{๓๐} สุนีย์ มัลลิกะมาลย์,ทุนทางสังคม: กระบวนทัศน์ใหม่ในการจัดการสิ่งแวดล้อม,(โครงการส่งเสริมการสร้างตำรา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,๒๕๕๓), หน้า ๑๗๐.

ต่างหากออกไปสำหรับขยะมีมูลค่า เมื่อคัดแยกแล้วจะเก็บไว้เพื่อแลกหรือขายของเก่าเป็นรายได้เพิ่มขึ้นก็ได้หรือเก็บไว้มอบเป็นรางวัลแก่พนักงานเก็บขนขยะก็ได้ตามความสมัครใจ ส่วนขยะอินทรีย์จะทิ้งหรือจะนำไปทำปุ๋ยหมักใช้เองถ้ามีพื้นที่ว่างเพียงพอ ซึ่งการแยกขยะประเภทนี้ออกจากขยะทิ้งเพราะไม่ต้องการให้เกิดการเน่าเสียรวมไปในขยะทิ้ง และหากมีการคัดแยกขยะสารอินทรีย์อย่างชัดเจนเป็นปริมาณมาก ทางท้องถิ่นอาจจะดำเนินโครงการทำปุ๋ยหมักต่อไปก็ได้ ส่วนขยะอันตรายนั้นมีพิษในตัว จึงไม่ควรทิ้งรวมกับขยะอื่น เพราะจะสร้างผลกระทบต่อดินในที่ฝังกลบ จึงควรแยกเพื่อท้องถิ่นจะได้นำไปกำจัดด้วยวิธีการเฉพาะต่อไป^{๓๑}

สรุปแนวคิดการจัดการขยะเชิงรุก คือ การแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยต้องแก้ไขที่ต้นเหตุหรือจุดที่ทำให้เกิดขยะมูลฝอย นั่นคือผู้สร้างขยะมูลฝอยนั่นเองต้องเริ่มต้นด้วยการสร้างจิตสำนึกให้รู้จักความรับผิดชอบต่อขยะและการมีส่วนร่วมในการช่วยกันรักษาความสะอาดทั้งในบ้านและนอกบ้าน รวมถึงสถานที่สาธารณะ ด้วยการรู้จักแยกขยะก่อนทิ้งการนำขยะบางอย่างที่ติดกลับมาใช้ และทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง

จากการศึกษาความหมายและแนวคิดในการจัดการขยะมูลฝอยจากนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักของความหมายและแนวคิดในการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อใช้อธิบายการจัดการขยะมูลฝอยตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านเวียง อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ โดยมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตารางที่ ๒.๔ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๔ แนวคิดหลักที่นักวิชาการได้ให้แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย

นักวิชาการหรือนักวิจัย/หน่วยงาน	แนวคิดหลัก
ศศิวรรณ ทศนเอี่ยม,(๒๕๕๐,หน้า ๑๗)	ขยะมูลฝอย หมายถึง สิ่งของที่เหลือจากการใช้ประโยชน์ซึ่งเกิดจากกระบวนการผลิตรวมถึงการใช้งานอย่างเหมาะสมในระดับหนึ่งของคนทุกกลุ่มทุกช่วงเวลาที่มาจากทุกสถานที่ ได้แก่ อาคารบ้านเรือน ที่พักอาศัยสถานที่ทำการ โรงงานอุตสาหกรรม การเกษตร ตลาด ร้านค้า และบนถนน
สัมฤทธิ์ ทองสร,(๒๕๕๒,หน้า ๑๙)	มูลฝอย หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัตถุภาชนะพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร มูลสัตว์ ชากสัตว์ หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน จากตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น และหมายความรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชนหรือครัวเรือน ยกเว้นวัสดุที่ไม่ใช้แล้วของโรงงานซึ่งมีลักษณะและคุณสมบัติ

^{๓๑} สุณีย์ มัลลิกะมาลย์,มาตรฐานการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล,กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น(กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๒.

ตารางที่ ๒.๔ แนวคิดหลักที่นักวิชาการได้ให้แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย(ต่อ)

นักวิชาการหรือนักวิจัย/หน่วยงาน	แนวคิดหลัก
	ที่กำหนดไว้ตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน
สุนีย์ มัลลิกะมาลย์,(๒๕๕๓,หน้า๑๐๗)	รูปแบบการจัดการเป็นการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย เนื่องจากขยะมูลฝอยเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในการทำให้นดินเสีย อากาศเสีย และน้ำเสีย ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ
สุนีย์ มัลลิกะมาลย์,(๒๕๕๑,หน้า๔๒)	การจัดการขยะมูลฝอยเชิงรุกโดยการให้ความสำคัญและได้ศึกษาความต่อเนื่องในการดำเนินการคัดแยกขยะ ปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น แนวทางการแก้ปัญหาฯ เพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับชุมชนอื่น โดยมีรูปแบบการคัดแยกขยะ ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ ๑) ขยะธรรมดา ประกอบด้วย ขยะมีมูลค่า เช่น แก้ว โลหะ กระดาษ พลาสติกขยะ สารอินทรีย์เป็นขยะเศษอาหาร พืช ผัก ใบไม้ต่างๆ ที่เป็นของสด และขยะทิ้ง เป็นขยะที่ผ่านการคัดแยกขยะที่มีมูลค่าและขยะสารอินทรีย์ออกไปแล้ว ส่วนที่เหลือคือขยะที่ไม่ต้องการ ดังนั้นจึงเป็นส่วนที่จะทิ้งไป ๒) ขยะอันตราย เป็นขยะที่มีสารมีพิษ ตกค้างอยู่ เช่น ถังปุ๋ยเคมี กระป๋องสเปรย์กระป๋องยาฆ่าแมลง หลอดไฟ ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่ เป็นต้น เป็นประเภทขยะที่ต้องคัดแยกทิ้งต่างหากออกไป สำหรับขยะมีมูลค่า เมื่อคัดแยกแล้วจะเก็บไว้เพื่อแลกหรือขายของเก่าเป็นรายได้เพิ่มขึ้นก็ได้ หรือเก็บไว้มอบเป็นรางวัลแก่พนักงานเก็บขนขยะก็ได้ตามความสมัครใจ ส่วนขยะอินทรีย์จะทิ้งหรือจะนำไปทำปุ๋ยหมักใช้เองถ้ามีพื้นที่ว่างเพียงพอ ซึ่งการแยกขยะประเภทนี้ออกจากขยะทิ้งเพราะไม่ต้องการให้เกิดการเน่าเสียรวมไปในขยะทิ้ง และหากมีการคัดแยกขยะสารอินทรีย์อย่าง

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบล

การจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลในแต่ละพื้นที่จะมีระบบในการจัดการขยะที่แตกต่างกันตามสภาพของแต่ละพื้นที่ทั้งด้านของจำนวนประชาชน สภาพแวดล้อม ระเบียบสังคม เป็นต้น โดยนำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อนำมาใช้ในการวางแผนและออกรูปแบบระบบในการจัดการขยะมูลฝอยที่สามารถทำได้

๒.๕.๑ แนวคิดการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบล

รูปแบบการจัดการขยะในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบจังหวัดอุบลราชธานีใช้วิธีการนำขยะไปทิ้งในถังขยะของเทศบาล มีการเก็บทุกวัน มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกหลักสุขาภิบาลปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม ได้แก่ ระดับความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย ปัญหาและอุปสรรค พบว่ามีปัญหาเรื่องเวลาในการเก็บขยะของรถเก็บขยะเทศบาล ในบางพื้นที่ที่ทิ้งช่วงหลายวันทำให้มีขยะตกค้างก่อให้เกิดกลิ่นเหม็นรบกวนและเป็นบ่อเกิดของเชื้อโรค เจ้าหน้าที่เก็บขนขยะใช้เวลาในการเก็บขยะอย่างรวดเร็วจึงเก็บขยะไม่หมดและตกเรี่ยราดเกิดความสกปรก แม้บ้านขาดความรู้เกี่ยวกับการแยกขยะมูลฝอยก่อนนำไปทิ้งถังขยะมีไม่เพียงพอและมีขนาดบรรจุน้อยเกินไป ข้อเสนอแนะในการกำจัดขยะมูลฝอยให้เทศบาลฯควรมีการรณรงค์ให้ความรู้ในเรื่องการแยกขยะการกำจัดขยะมูลฝอยแก่ประชาชนให้มากขึ้นควรเพิ่มจำนวนถังขยะให้เพียงพอควรแยกถังขยะแต่ละประเภทและจัดที่สำหรับทิ้งขยะอันตรายพร้อมกับติดป้ายบอกไว้อย่างชัดเจน^{๓๒} และรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลไร่ส้มในอดีตมีการจัดการถังขยะแบบยางรถยนต์นำมาวางริมถนนเป็นระยะคนที่มีบ้านใกล้เคียงจะนำขยะมาใส่ลงในถังตามจุดที่มีถังขยะวางไว้ เมื่อเต็มถังแล้วจะมีเจ้าหน้าที่เก็บขนขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลไร่ส้ม ใช้รถยนต์จัดเก็บและขนขยะนำไปเทกลางแจ้ง ในที่ทิ้งขยะรวมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมเดือนละ ๒๒,๐๐๐ บาท องค์การบริหารส่วนตำบลไร่ส้มมีปริมาณขยะวันละ ๖ ตัน โดยประมาณ ใช้รถยนต์จัดเก็บและขนขยะ ๒ คัน สามารถจัดเก็บและขนขยะได้วันละ ๔ ตันร้อยละ ๖๐ เป็นขยะที่ย่อยสลายได้ ร้อยละ ๔๐ เป็นขยะที่ย่อยสลายไม่ได้ เป็นพลาสติกร้อยละ ๘๐ ขวดแก้ว ร้อยละ ๒๐ แต่การจัดเก็บขยะทำได้ไม่ทั่วถึงมีขยะตกค้างทำให้เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคเป็นแหล่งแพร่พันธุ์ของแมลงและสัตว์นำโรคส่วนบ้านที่อยู่ห่างจากที่ตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบลไร่ส้มจะเผาขยะกันเอง ส่งผลกระทบต่อความ สว่างาม และความสะอาดของบ้านเมืองเมื่อสมาคม องค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทยโครงการทบทวนและขับเคลื่อนการจัดการขยะฐานศูนย์ และศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อมของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมร่วมมือกันจัดอบรมหลักสูตร “ท้องถิ่นกับทางเลือกใหม่ : การจัดการขยะเหลือศูนย์” ระหว่างวันที่ ๒๔-๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๒ และวันที่ ๓๐ มิถุนายน ถึง ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒

ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล ไร่ส้มได้เข้าร่วมอบรมและนำมาจัดการประชุม ซึ่งมีตัวแทนจากวิทยาลัยสารพัดช่างเพชรบุรี ชมรมนักพัฒนาอุตสาหกรรมไทย องค์การบริหารส่วนตำบลอื่นๆ ตัวแทนอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน และตัวแทน

^{๓๒} วุฑ์ คลธา, รูปแบบการจัดการขยะในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี, รายงานวิจัย, ๒๕๕๖).

ชาวบ้านที่สนใจ เข้าร่วมประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น (Brainstorming) เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาขยะ จึงมีการดำเนินโครงการการจัดการขยะครบวงจร^{๓๓} โดยมีประธานชมรมนักพัฒนาอุตสาหกรรมไทย จัดการอบรมให้ความรู้ในการคัดแยกขยะแก่ อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนแกนนำชุมชนตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นๆ พร้อมทั้งขอความร่วมมือจากประชาชนในการคัดแยกขยะตั้งแต่ครัวเรือนวิทยาลัยสารพัดช่างเพชรบุรีเอื้อเฟื้อสถานที่ ตั้งเครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ใช้ในการแปรรูปและกำจัดขยะซึ่งเป็นนวัตกรรมของชมรมนักพัฒนาอุตสาหกรรมไทย

มณฑลทหารบกที่ ๑๕ อนุเคราะห์รถยนต์สำหรับขนย้ายเครื่องจักร และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอนุเคราะห์เครื่องสำหรับยกเครื่องจักรจากความร่วมมือของหน่วยงานและชาวบ้าน ทำให้การจัดเก็บและการกำจัดขยะสามารถทำได้อย่างสะดวกและง่ายต่อการปฏิบัติขยะที่รวบรวมและแยกชนิด มาแล้วสามารถนำไปสู่เครื่องจักรเพื่อย่อยให้มีขนาดเล็กลงพร้อมที่จะนำไปแปรรูปอย่างเหมาะสมในขั้นต่อไป เช่น เศษผัก ผลไม้ และเศษอาหารที่ย่อยแล้วจะนำไปสู่กระบวนการหมักให้เป็นปุ๋ยอินทรีย์ พลาสติกและโฟมนำมาทำเม็ดพลาสติกใหม่หรือนำไปอัดใส่ตุ๊กตา ขวดและแก้วที่ย่อยให้มีขนาดเล็กลงแล้วสามารถส่งขายหรือแปรรูปต่อไป ส่วนยางรถยนต์เมื่อถูกย่อยเป็นชิ้นเล็กๆ นำไปคลุมหน้าดินเพื่อป้องกันการชะล้างและการพังทลายของหน้าดินหรือนำไปทำยางกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ ผลการดำเนินงานโครงการทำให้ประชาชนชื่นชมและสนใจเข้าร่วมโครงการมากขึ้นเป็นลำดับดังนี้

เดือนสิงหาคมพ.ศ. ๒๕๕๒ มีประชาชนเข้าร่วมโครงการ ๑๐๐ กว่าครัวเรือน เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ มีประชาชนเข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน ๕๖๐ ครัวเรือน ทำให้ได้รับรางวัลในระดับจังหวัดให้เป็นโครงการตัวอย่างดีเด่นและเป็นต้นแบบของ ท้องถิ่นอื่นในจังหวัดเพชรบุรี (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๕๒) องค์การบริหารส่วนตำบลไร่ส้มได้ดำเนินการสนองนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่นภายใต้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริ และมุ่งสร้างสังคมน่าอยู่ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ของรัฐบาลและรวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการขยะในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่าในภาพรวมของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการขยะที่อยู่ในระดับไม่มีส่วนร่วมมากที่สุดคือ ไม่มีส่วนร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้นไม่มีส่วนร่วมในการคิดวางแผนในการทำกิจกรรมหรือโครงการ ไม่มีส่วนร่วมในการประชุมและทราบถึงปัญหาและสาเหตุ ไม่มีส่วนร่วมในการคิดวางแผนและเสนอปัญหาและความต้องการ เช่น กิจกรรมโครงการจัดรถคัดแยกขยะออกให้บริการ กิจกรรมรณรงค์ทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทางหรือการคัดแยกขยะที่จัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะด้วยวิธีต่างๆ และการกำหนดอัตราค่าเก็บขยะ คือ ประชาชน

^{๓๓} เพ็ญพร พุ่มกุมาร, การบริหารจัดการขยะและเทคโนโลยีที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลไร่ส้ม จ.เพชรบุรี, **รายงานวิจัย**, ๒๕๕๐.

ยังไม่มีโอกาสในการเข้าไปร่วมขั้นตอนการค้นหาปัญหาการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาการประชาสัมพันธ์หรือชักชวนร่วมในโครงการรวมถึงการประเมินผลของกิจกรรมหรือโครงการ^{๓๔}

ขัดแย้งกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและมีจิตสำนึกเกี่ยวกับการจัดการขยะในระดับสูง ชุมชนสามารถคัดแยกขยะ การนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์อยู่ในระดับสูง พฤติกรรมการจัดขยะภายในครัวเรือนของชุมชนพบว่า มีการคัดแยกขยะ และมีการกำชับสมาชิกในครัวเรือนคัดแยกขยะก่อนทิ้งขยะเปียกจะบรรจุทิ้งลงถังขยะของทางเทศบาล ขยะแห้งบางส่วนนำไปเผา ขยะรีไซเคิลเก็บรวบรวมไว้เพื่อขายและบางส่วนก่อนนำกลับมาใช้ใหม่ พฤติกรรมในการกำจัดขยะภายในครัวเรือนอย่างถูกต้องอยู่ในระดับสูง และความรู้ความเข้าใจของชุมชนเกี่ยวกับปัญหาขยะกับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในด้านต่างๆมีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง มีนัยสำคัญทางสถิติ จิตสำนึกของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการปัญหาขยะอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้การศึกษายังพบว่าเหตุผลสำคัญที่ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการขยะของทางเทศบาล เพื่อเป็นการทำให้ชุมชนสะอาดน่าอยู่ มีทัศนียภาพที่สวยงามเป็นการลดปัญหาสิ่งแวดล้อมและเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว^{๓๕}

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบล คือ การจัดการขยะมูลฝอยมีการคัดแยกขยะจากต้นทางเป็นขยะสดเพื่อนำไปใช้เป็นอาหารสัตว์ใช้ทำปุ๋ยหมักหรือน้ำหมักชีวภาพ ผลิตภัณฑ์ธรรมชาติใช้สำหรับหุงต้มในครัวเรือนขยะแห้งที่มีทั้งกระดาษพลาสติก และขวดแก้ว เพื่อนำไปขายร้านค้าของเก่าสร้างอาชีพมีรายได้เพิ่มขึ้น ลดภาวะโลกร้อนได้ในระดับหนึ่ง

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบล ในการจัดการขยะมูลฝอยจากนักวิชาการต่างๆผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักของแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลในการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อใช้อธิบายการจัดการขยะมูลฝอยตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านเวียง อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ โดยมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตารางที่ ๒.๕ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบล

นักวิชาการหรือผู้วิจัย/หน่วยงาน	แนวคิดหลัก
วัชร คลธา,(๒๕๕๖, หน้า ๑๐๔)	รูปแบบการจัดการขยะในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบจังหวัดอุบลราชธานีใช้วิธีการนำขยะไปทิ้งในถังขยะของเทศบาล มีการเก็บทุกวัน มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย

^{๓๔} ปวันพัชร์ บุญยะชัยชนะ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการจัดการขยะในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการเมืองการปกครอง, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒).

^{๓๕} กาบแก้ว ปัญญาไทยม, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลเกาะคา จังหวัดลำปาง”. **การค้นคว้าแบบอิสระ, รัฐศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง, (เชียงใหม่:มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔).

ตารางที่ ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบล (ต่อ)

นักวิชาการหรือผู้วิจัย/หน่วยงาน	แนวคิดหลัก
	ที่ถูกหลักสุขาภิบาลปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม ได้แก่ ระดับความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย ปัญหาและอุปสรรคพบว่ามีปัญหาเรื่องเวลาในการเก็บขยะของรถเก็บขยะเทศบาล ในบางพื้นที่ที่ทิ้งช่วงหลายวันทำให้มีขยะตกค้าง ก่อให้เกิดกลิ่นเหม็นรบกวนและเป็นบ่อเกิดของเชื้อโรคเจ้าหน้าที่เก็บขนขยะใช้เวลาในการเก็บขยะอย่างรวดเร็วจึงเก็บขยะไม่หมด และตกเรี่ยราดเกิดความสกปรก แม่บ้านขาดความรู้เกี่ยวกับการแยกขยะมูลฝอย ก่อนนำไปทิ้งถึงขยะมีไม่เพียงพอและมีขนาดบรรจุน้อยเกินไป ข้อเสนอแนะในการกำจัดขยะมูลฝอยให้เทศบาลฯควรมีการรณรงค์ให้ความรู้ในเรื่องการแยกขยะการกำจัดขยะมูลฝอยแก่ประชาชน
เพ็ญพร พุ่มกุมาร, (๒๕๕๐, หน้า ๑๒)	รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลไร่ส้มในอดีตมีการจัดหาถังขยะแบบยางรถยนต์นำมาวางริมถนนเป็นระยะคนที่บ้านใกล้เคียงจะนำขยะมาใส่ลงในถังตามจุดที่มีถังขยะวางไว้ เมื่อเต็มถังแล้วจะมีเจ้าหน้าที่เก็บขนขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลไร่ส้ม ใช้รถยนต์จัดเก็บและขนขยะนำไปเทกองแฉ่ง ในที่ทิ้งขยะรวมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมเดือนละ ๒๒,๐๐๐ บาท องค์การบริหารส่วนตำบลไร่ส้มมีปริมาณขยะวันละ ๖ ตันโดยประมาณ ใช้รถยนต์จัดเก็บและขนขยะ ๒ คัน สามารถจัดเก็บและขนขยะได้วันละ ๔ ตัน ร้อยละ ๖๐ เป็นขยะที่ย่อยสลายได้ ร้อยละ ๔๐ เป็นขยะที่ย่อยสลายไม่ได้ เป็นพลาสติกร้อยละ ๘๐ ขวดแก้วร้อยละ ๒๐ แต่การ จัดเก็บขยะทำได้ไม่ทั่วถึงมีขยะตกค้างทำให้เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค เป็นแหล่งแพร่พันธุ์ของแมลงและสัตว์นำโรค ส่วนบ้านที่อยู่ห่างจากที่ตั้งขององค์การบริหาร

ตารางที่ ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบล (ต่อ)

นักวิชาการหรือผู้วิจัย/หน่วยงาน	แนวคิดหลัก
	ส่วนตำบลไร้มันจะเผาขยะกันเอง ส่งผลกระทบต่อความ สง่างาม และความสะอาดของบ้านเมือง
ปวันพัชร์ บุญยะชัยชนะ, (๒๕๕๒)	การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการขยะในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่จากการศึกษาพบว่าในภาพรวมของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการขยะที่อยู่ในระดับไม่มีส่วนร่วมมากที่สุดคือ ไม่มีส่วนร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้นไม่มีส่วนร่วมในการคิดวางแผนในการทำกิจกรรมหรือโครงการ ไม่มีส่วนร่วมในการประชุม และทราบถึงปัญหาและสาเหตุไม่มีส่วนร่วมในการคิดวางแผนและเสนอปัญหาและความต้องการ เช่น กิจกรรมโครงการจัดรถคัดแยกขยะออกให้บริการ กิจกรรมรณรงค์ทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทางหรือการคัดแยกขยะที่จัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะด้วยวิธีต่างๆ
กอบแก้ว ปัญญาไทมม, (๒๕๕๔)	มีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและมีจิตสำนึกเกี่ยวกับการจัดการขยะในระดับสูง ชุมชนสามารถคัดแยกขยะ การนำขยะกลับมาให้ประโยชน์อยู่ในระดับสูง พฤติกรรมการจัดขยะภายในครัวเรือนของชุมชนพบว่ามี การคัดแยกขยะและมีการกำชับสมาชิกในครัวเรือนคัดแยกขยะก่อนทิ้งขยะเปียกจะบรรจุทิ้งลงถังขยะของทางเทศบาล ขยะแห้งบางส่วนนำไปเผา ขยะรีไซเคิลเก็บรวบรวมไว้เพื่อขายและบางส่วนก่อนนำกลับมาใช้ใหม่ พฤติกรรมในการกำจัดขยะภายในครัวเรือนอย่างถูกต้อง

๒.๖ หลักอิทธิบาท ๔

หลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่สนับสนุนแห่งความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในหลักการทำงานได้ทุกประเภท และจากการประมวลแนวคิดที่ผู้วิจัย ได้ศึกษาเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ จากตำราทางวิชาการของนักวิชาการ จึงได้ประมวลประเด็นที่ เกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ มีรายละเอียด ดังนี้

๒.๖.๑ ความหมายของอิทธิบาท ๔

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้ให้ความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้หลายท่าน ดังนี้

อิทธิบาท ๔ สรุปได้ว่า หลักธรรมที่ไม่เคยล้าสมัย หรือหลักธรรมอันเป็นหลัก แห่งความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ ๔ ประการ ที่ในปัจจุบันแม้เราจะหลงลืมกันไปบ้างว่าคือ อะไร แต่ถ้าหากได้ย้อนรำลึกกันบ้างว่ามีอะไร และคืออะไร จะเห็นได้ว่าหลักธรรมอายุ ๒ พันกว่าปีนี้ ไม่มีใครว่าใดที่จะเรียกว่าล้าสมัย

๑) ฉันทะ เพราะเหตุว่าทรงรักสิ่งที่ทรงทำ จึงได้ทำสิ่งที่ทำอยู่ในขณะนี้

๒) วิริยะ คือ ความพากเพียร ความพยายามไม่ย่อท้อ

๓) จิตตะ คือ ความเอาพระทัยจดจ่อในสิ่งที่ทรงทำ เพราะฉะนั้นท่านจึงทำได้

๔) วิมังสา ทำงานแล้วไม่ทิ้ง คอยตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง พิจารณา

ดังนั้น หลักความสำเร็จ ปฏิบัติตามหลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจ ที่เรียกว่า อิทธิบาท (ธรรมให้ถึงความสำเร็จ) ซึ่งมี ๔ ข้อ คือ

๑) ฉันทะ : รักงาน (การเห็นคุณค่า ความรัก ความพอใจ) คือ มีใจรัก พอใจจะทำสิ่ง นั้นและทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจหรืองานที่ทำ มิใช่สักว่าทำเพื่อให้เสร็จๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร

๒) วิริยะ : สู้งาน (ความเพียร เห็นเป็นความท้าทาย ใจสู้ ขยัน) คือ พากเพียรทำ ขยันหมั่นประกอบ หมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดถอย ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ

๓) จิตตะ : ใส่ใจงาน (ความคิด อุทิศตัวต่องาน ใจจดจ่อ จริงจัง) คือ เอาจิตผูกใจ ผูก ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำในสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิด ในเรื่องนั้นบ่อยๆเสมอๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ

๔) วิมังสา : ทำงานด้วยปัญญา (ไตร่ตรอง พิสูจน์ ทดสอบ ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข) ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบ ข้อยัง หย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้องในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลอง วางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น เพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป^{๓๖}

อิทธิบาท คือ ทางที่จะไปสู่ความสำเร็จ ๔ ประการ คือ ๑) ฉันทะ ความพอใจ ๒) วิริยะ ความเพียร ๓) จิตตะ ความเอาใจใส่ และ ๔) วิมังสา ไตร่ตรองค้นคว้าในสิ่งนั้นๆ ถ้าเรารักสิ่ง

^{๓๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมบุญชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๔๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๔๕), หน้า ๔๐.

นั้น เอาใจใส่สิ่งนั้น มันก็ก้าวหน้า การคิดการทำก็ก้าวหน้าต่อไป เพราะเรารักสิ่งนั้น ถ้าไม่รักมันก็ไม่ไปไม่ได้^{๓๗} อธิบาธ ๔ คือ หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการกระทำกิจการงานหรือการอาชีพ ประการแรก อธิบาธ แปลความว่า ทางแห่งความสำเร็จ กล่าวคือ ข้อปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จ ด้วยดีมีประสิทธิภาพนั่นเอง^{๓๘} และสอดคล้องกับท่านอื่นที่ว่า อธิบาธ ๔ คือ สูตรสำเร็จของชีวิต ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่าจิตเป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลาย จิตประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลาย สิ่งทั้งหลาย สำเร็จได้ด้วยจิต เพราะฉะนั้น ความสำเร็จจึงอยู่ที่ใจ ไม่ว่าเราจะต้องการอะไร หากเราตั้งใจกำหนด จิตไว้มั่นคง ด้วยใจจดจ่อ และใช้ปัญญาไต่สวนอย่างสม่ำเสมอแล้วความสำเร็จจะไม่หนีไปไหน^{๓๙} และนักคิดบางท่านได้นิยาม คำว่า อธิบาธ ๔ หมายถึง หลักธรรมหรือคำสอนในพุทธศาสนาที่มุ่งให้ผู้ปฏิบัติตามบรรลุ ถึงความสำเร็จ อันประกอบด้วยห้วงข้อธรรม ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา จากความหมายของอธิบาธ ๔ ที่กล่าวมา จึงสรุปได้ว่า อธิบาธ ๔ เป็นหลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาที่เป็นทางแห่งความสำเร็จให้สามารถปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามความประสงค์^{๔๐} อธิบาธ ๔ ว่าเป็น ๒ นัย คือ นัยแห่งพระสูตรและนัยแห่งพระอภิธรรมจะแสดง หนักไปทางโลกุตตระ ในที่นี้เป็นการแสดงตามนัยแห่งพระสูตร ความหมายของอธิบาธ มีดังนี้ ความพอใจ การทำความพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำ ความฉลาด ความพอใจในธรรม นี้เรียกว่า **ฉันทะ** ความปรารถนา ความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยนทรีย์ วิริยพละ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า **วิริยะ** จิต มโน มานัส มโนวิญญูณัตถ์นี้เรียกว่า **จิต** ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฏฐิ นี้เรียกว่า **วิมังสา**^{๔๑}

สรุปได้ว่า อธิบาธ ๔ หมายถึง หลักคำสอนที่เน้นความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน ความหมายอีกนัยหนึ่งของหลักอธิบาธ ๔ คือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ประกอบด้วย ๑) ฉันทะ ความพอใจ คือต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไป ๒) วิริยะ ความเพียร คือขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ท้อถอย ๓) จิตตะ ความคิดมุ่งมั่น คือตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิต ผักเฝไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ ๔) วิมังสา ความไตร่ตรอง

^{๓๗} พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), **พจนานุกรมธรรมของท่านปัญญานันทะ**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ม.ป.ป.), หน้า ๑๕๐.

^{๓๘} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ขยมงคล), **ความสำเร็จ หลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

^{๓๙} สอนอง วรอุไร, **ทำชีวิตให้ได้ดีและมีสุข**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัมรินทร์, ๒๕๕๐), หน้า ๙๗.

^{๔๐} สถิต รัชปัทย์, “การประยุกต์หลักอธิบาธ ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคุุณศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด”, **ศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘).

^{๔๑} ปัญญา ใช้บางยาง, **ธรรมาธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๕๐.

หรือทดลอง คือหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจตรา หาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ วิธีแก้ไขปรับปรุง

๒.๖.๒ ที่มาของหลักอิทธิบาท ๔

จากการทบทวนเอกสารปรากฏว่า หลักอิทธิบาท ๔ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมีรายละเอียดดังนี้

หลักอิทธิบาท ๔ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

ในพระพุทธศาสนานั้น สมบัติที่เกิดจากฉันทะและความเพียรที่มุ่งมั่น เจริญอิทธิบาทประกอบด้วย วิริยสมาธิปานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรที่สร้างสรรค์ เจริญอิทธิบาทประกอบด้วย จิตตสมาธิปานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรที่สร้างสรรค์ เจริญอิทธิบาทประกอบด้วย วิมังสาสมาธิปานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรที่สร้างสรรค์ เพราะฉะนั้นอิทธิบาท ๔ มีองค์ประกอบ ดังนี้ ฉันทสมาธิ หมายถึง สมาธิที่เกิดจากฉันทะ วิริยะ หมายถึง การปรารถนาความเพียรทางใจ สัมมาวายามะ จิต หมายถึง มโนมานัส มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดสาเห ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความก้าวหน้าไปอย่างไม่ย่อท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคอง ธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยนทรีย์ วิริยพละ สัมมาวายามะ วิมังสา หมายถึง ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฐิฐิสมมติ หมายถึง ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่าย ความสงบ สัมมาสมาธิ(สภาวะที่จิตมีอารมณ์เดียว)

นอกจากนี้ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงอิทธิบาทซึ่งได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาที่ปรากฏในพระอภิธรรมปิฎก ดังนี้

อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

- ๑) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปานสังขาร
- ๒) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปานสังขาร
- ๓) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปานสังขาร
- ๔) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปานสังขาร

หลักธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติบรรลุถึงความสำเร็จทั้งในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงาน ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติตามหลักอิทธิบาททั้ง ๔ ประการ ซึ่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ได้ทรงปฏิบัติมาด้วยพระองค์เองและได้ตรัสสั่งสอนให้พุทธบริษัทได้รู้และปฏิบัติตามจนเป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งและเห็นจริงตามคำสอนของพระองค์ ดังนั้นที่มาและความหมาย ของหลักอิทธิบาทจึงมีปรากฏตามในพุทธพจน์ ดังนี้

อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปานสังขาร
๒. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปานสังขาร
๓. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปานสังขาร

๔. เจริญอธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร^{๔๒}

ในมหาปริณพพานสูตร พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงอานุภาพของอธิบาท ๔ ประการไว้ว่า “อานนท์ กรุงราชคฤห์นารีนรมย์ ภูเขาคิชฌกูฏนารีนรมย์ อธิบาท ๔ ผู้ใดผู้หนึ่งเจริญทำให้ มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว บรรลภดี ผู้นั้นเมื่อมุ่งหวังพึง ดำรงอยู่ได้หนึ่งกัลป์หรือเกินกว่าหนึ่งกัลป์ อธิบาท ๔ ตถาคตเจริญทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยาน แล้วทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สังสมแล้ว บรรลภดีแล้ว ตถาคตเมื่อมุ่งหวังพึงดำรงอยู่ได้หนึ่ง กัลป์หรือเกินกว่าหนึ่งกัลป์”^{๔๓}

ในขณฺวสกุสฺสสูตร สันฑกุมารพรหม ได้กล่าวถึงการเจริญอธิบาท ๔ ประการ โดยพวกเทพชั้นดาวดึงส์ ได้กล่าวว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรู้ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธ เจ้าพระองค์นั้น ทรงบัญญัติอธิบาท ๔ ประการนี้ แม้ที่ทรงบัญญัติไว้อย่างดี ก็เพียงเพื่อเพิ่มพูน ความสำเร็จ เพื่อให้ชำนาญในเรื่องความสำเร็จ เพื่อพลิกแพลงให้เกิดความสำเร็จภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เจริญอธิบาทคือ ฉันทสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียร สร้างสรรค์)

๒. เจริญอธิบาทคือ วิริยสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียร สร้างสรรค์)

๓. เจริญอธิบาทคือ จิตตสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียร สร้างสรรค์)

๔. เจริญอธิบาทคือ วิมังสาสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียร สร้างสรรค์)^{๔๔}

โดยเนื้อหาขณฺวสกุสฺสสูตร ดังที่ได้กล่าวมานี้ แสดงถึงอานิสงส์ของการเจริญอธิบาท ธรรมเพื่อเพิ่มพูนความสำเร็จ เพื่อเพิ่มพูนความชำนาญซึ่งก่อให้เกิดความสำเร็จ ตลอดทั้งการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จสมประสงค์

ในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงการเจริญ อธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร ดังนี้

ภิกษุเจริญอธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขารเป็นอย่างไร

ภิกษุทำฉันทะให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า ฉันทสมาธิ

ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม บรรลภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาป อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิด

ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม บรรลภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อละบาป อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม บรรลภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อยังกุศลธรรม ที่ยังไม่เกิดให้เกิด

^{๔๒} อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๔๓๑-๔๖๕/๓๔๒-๓๕๗.

^{๔๓} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๗๙/๑๒๗.

^{๔๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๘๗/๒๑๘.

ภิกษุ นั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหายภิกขุโสภาไฟบุลย์ เจริญเต็มแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร

ประมวลย่อฉันทสมาธิและปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าฉันทสมาธิ และปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๔๕} บรรดาธรรมเหล่านั้น ฉันทะ เป็นไฉน

ความพอใจ การทำความพอใจ ความเป็นผู้ประสงค์จะทำ ความฉลาด ความพอใจ ในธรรมนี้เรียกว่า ฉันทะ

ภิกษุเป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามาถึงแล้ว เข้ามาถึงแล้วด้วยดี เข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบแล้วด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขารนี้ ด้วยประการฉะนี้ เพราะฉะนั้น จึงเรียกว่าประกอบด้วยฉันทะสมาธิปธานสังขาร^{๔๖}

สรุปได้ว่า อธิติบาท ๔ จากที่มาในพระไตรปิฎกกล่าวสรุปได้ว่าอธิติบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติบรรลุถึงความสำเร็จทั้งในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงานต้อง ประกอบด้วยคุณสมบัติตามหลักอธิติบาททั้ง ๔ ประการ

๒.๖.๓ ความสำคัญและองค์ประกอบของอธิติบาท ๔

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีผู้อธิบายเกี่ยวกับความสำคัญ และองค์ประกอบของอธิติบาท ๔ ไว้ดังนี้

อธิติบาท ๔ : ทางแห่งความสำเร็จ นอกจากการที่จะไม่มีความสันโดษ และสันโดษ ที่ถูกต้องแล้ว เพราะฉันทะทำให้ใจมาอยู่กับงาน สิ่งที่ทำ สิ่งที่เป็นเป้าหมาย ทำให้เกิดจิตใจฝักใฝ่อย่าง ที่ว่ามาเพื่อ ก็ เมื่อใจฝักใฝ่ก็ทำงานด้วยความแน่วแน่ จริงจัง สภาพที่จิตแน่วแน่อยู่มากกับสิ่งที่กระทำนั้น เราเรียกว่าเป็น “สมาธิ” เพราะฉะนั้น ฉันทะก็นำไปสู่สมาธิ สมาธิในการทำงานเกิดได้ด้วยฉันทะ เมื่อมีสมาธิและใจก็รักงานนั้น ทำงานด้วยใจรัก ใจก็เป็นสุข เพราะฉะนั้น คนที่ทำงานด้วยฉันทะ ก็มีจิตใจเป็นสุข ใจเป็นสมาธิ สมาธิก็ทำให้เป็นสุขเพราะจิตใจสงบแน่วแน่ เมื่อทำจิตให้เป็นสมาธิ แน่วแน่ ตั้งใจจริงจัง ใจรักงานนั้น ตั้งใจทำเต็มที่ มีความเพียรพยายาม ผลสำเร็จของงาน ก็เป็น ผลสำเร็จที่ดี เรียกว่า นำไปสู่ “ความเป็นเลิศ” ของงานนั้น หมายความว่า งานนั้นจะสำเร็จผลอย่าง ดีเลิศ อันนี้ก็เลยพັນกันไปหมด เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า ฉันทะเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งใน อธิติบาท ๔ คือ ธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ หรือเรียกง่ายๆ ว่า “ทางแห่งความสำเร็จ” เมื่อพูดมาถึงอธิติบาทแล้ว ก็ต้องโยงไปถึงคุณธรรมข้ออื่นๆที่เกี่ยวข้อง ด้วย เพราะอธิติบาทมี ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ฉันทะคือ ข้อที่พูดมาแล้ว ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น รักงาน รักเป้าหมาย รักจุดหมายที่ตั้งงาม รักวัตถุประสงค์ของงานนั้น ข้อต่อไปนี้เป็น วิริยะ ความเพียร ความพยายาม จิตตะ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสา ความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณา หรือถ้าจะพูด ให้สั้นๆ จำง่าย ๆ ก็บอกว่า “มีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิตฝักใฝ่ ใช้ปัญญาสอบสวน” นี่เป็นอธิติบาท ๔ ฉันทะเป็นข้อที่ ๑ ตามปกติถ้ามีฉันทะแล้ว มันก็ช่วยให้เกิดคุณธรรมข้ออื่น ในอธิติบาท ๔ ตามมา มันสัมพันธ์กัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พอมีฉันทะใจรักแล้ว มันก็เกิดความเพียรพยายาม เมื่อมีความ เพียรพยายามใจก็ฝักใฝ่จดจ่ออยู่กับสิ่งนั้น มีใจจดจ่อเอาใจใส่แล้วก็สามารถ จะใช้ปัญญาพิจารณา สอบสวนเรื่องราว นั้น ไตร่ตรองถึงข้อบกพร่อง ข้อที่ควรแก้ไข หาทางทดลองปรับปรุงอะไรต่างๆ

^{๔๕} อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๔๓๒/๓๔๒.

^{๔๖} อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๔๓๓/๓๔๓.

เหล่านี้ มันก็ตามกันมา ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นชุดกันทีเดียว^{๔๗} ทั้งหลายมองไม่เห็นว่าเป็นทางมาของปัญญาได้อย่างไร หากเราจำพุทธประวัติได้ก็จะพบว่า พระองค์ทรงรู้จักใช้ปัญญาในเชิงสร้างสรรค์อันได้แก่ การรู้จักคิดเชิงวิเคราะห์^{๔๘} องค์ประกอบ ของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้

๑. ฉันทะ แปลว่า ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำในสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นบรรลุ พุดง่าย ๆ ว่ารักงาน และรักจุดหมายของงาน พุดให้ลึกลงไปในทางธรรมว่า ความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ตั้งมานั้น เมื่อเห็นสิ่งนั้นหรืองานนั้นกำลังเดินหน้าไปสู่จุดหมาย ก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจ ครั้นสิ่งหรืองานที่ทำนั้น บรรลุจุดหมายก็รับสมันต์เป็นความฉ่ำชื่นใจที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ไป เป็นอิสระไร้ขอบเขต

ถ้าสามารถปลูกเร้าฉันทะให้เกิดอย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าความดีงาม ความสมบูรณ์ในสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว คนก็จะทุ่มเทชีวิตและจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้น เมื่อรักแท้ก็มอบใจให้อาจถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้ เมื่อมีฉันทะนำแล้วก็ต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุดให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้น ไม่หวั่นพะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลายจิตใจก็มุ่งมั่นแน่วแน่นคงในการดำเนินสู่จุดหมาย เดินเรียบสม่ำเสมอ ไม่ชาน ไม่ส่ายฉันทสมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้ และพร้อมกับปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่ไปด้วย

๒. วิริยะ แปลว่า ความอดทน แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นกลัว ต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลาเท่านั้นปีเท่านั้น เดือนเขาก็ไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ คนที่มีความเพียรเท่ากัมีแรงหนุนเวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตาม จิตใจจะแน่วแน่นคง พุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้เรียกว่าเป็นวิริยสมาธิ พร้อมทั้งมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน

๓. จิตตะ แปลว่า ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิด เรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจรับรู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้น งานนั้น ชลุกง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกาย การแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นๆเกิดขึ้นใกล้ๆบางทีก็ไม่รู้ ทำจนลืมวันลืมคืน ลืมกินลืมนอน ความมีใจฝักใฝ่เช่นนี้ ย่อมนำไปสู่สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่น แนบสนิทในกิจที่ทำมีกำลังมาเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่าเป็นจิตตสมาธิ พร้อมกันนั้นก็เกิดปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

^{๔๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๒), หน้า ๑๙.

^{๔๘} ว. วชิรเมธี, คนสำราญ งานสำเร็จ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๕๑), หน้า ๙๒.

๔. วิมังสา แปลว่า ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้นในกิจที่ทำ รู้จัก ทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิ ซึ่งจะเห็นได้ไม่ยาก คนมีวิมังสาเป็นพวกชอบคิด ค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไร ก็คิดพิจารณาทดสอบ ไป เช่น คิดว่าผลนี้เกิดจากสาเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็น องค์ประกอบเหล่านี้เท่านั้น ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้ว ไม่เกิดผลอย่างที่คาดหมาย เป็นเพราะ อะไร จะแก้ไขที่จุดไหน ฯลฯ เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นดังไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ วอกแวก และมีกำลังเรียกว่าวิมังสาสมาธิ ซึ่งจะมีประธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วย เช่นเดียวกับสมาธิข้ออื่นๆ^{๔๙} และสอดคล้องกับกับนักคิดอีกหลายท่านที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบ ของ อธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ องค์ประกอบของอธิบาท ๔ คือ

๑. ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่สิ่งนั้น

๒. วิริยะ คือ ความเพียรหมั่นประกอบสิ่งนั้น

๓. จิตตะ คือ ความเอาใจฝักใฝ่สิ่งนั้น

๔. วิมังสา คือ การหมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น^{๕๐}

องค์ประกอบของหลักอธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ องค์ประกอบของหลักอธิบาท ๔ ได้แก่

๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่สิ่งนั้นคือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความพอใจด้วยความรักใน สิ่งนั้น ทำสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจไม่เบื่อหน่ายในกิจที่ทำ (เต็มใจ)

๒. วิริยะ ความเพียรประกอบสิ่งนั้นคือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วย ความพยายาม เข้มแข็งอดทน ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้น (แข็งใจ)

๓. จิตตะ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระคือ เมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จัก ไตร่ตรองทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาสาเหตุด้วยความรอบคอบ (เข้าถึง)

๔. วิมังสา ความหมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นเมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จัก ไตร่ตรอง รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ รู้จักพินิจพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ (เข้าใจ)^{๕๑}

สรุปได้ว่าอธิบาท ๔ เป็นคุณเครื่องในการทำงานให้สำเร็จ และมีองค์ประกอบ ๔ ประการ ประกอบด้วย ๑) ฉันทะ ความพอใจ ๒) วิริยะ ความเพียร ๓) จิตตะ เอาใจใส่ ฝักใฝ่ และ ๔) วิมังสา ความไตร่ตรอง การใช้ปัญญาใคร่ครวญ

๒.๖.๔ ประโยชน์ของหลักอธิบาท ๔

อธิบาท เป็นธรรมที่คอยสกัดกั้นอุปสรรคต่อความสำเร็จและเป็นแรงเสริมกำลังใจ ที่คอยผลักดันการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้กล่าวถึงประโยชน์ของอธิบาท ๔ ซึ่งสามารถ สรุปได้ ดังนี้

^{๔๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๘๔๒-๘๔๔.

^{๕๐} วิทย วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปก, หนังสือเรียนวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๔), หน้า ๘๙.

^{๕๑} พิชุร มลิวัลย์, แบบเรียนวิชาธรรมและนักธรรมชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร: กรมศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๙-๒๐.

๑) ประโยชน์ของฉันทะคือ เป็นข้าศึกกับความเบื่อหน่าย ทำให้ไม่เบื่องาน ไม่ท้อแท้ มีกำลังใจต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ตนรัก ทำให้งานหนักกลายเป็นงานเบาที่ยากก็กลายเป็นง่าย ถ้าขาดฉันทะทำให้ขาดกำลังใจ เบื่องาน ทอดทิ้งงาน กลายเป็นคนจับจด ไม่ก้าวหน้า

๒) ประโยชน์ของวิริยะคือ กำจัดความเกียจคร้าน ทำให้งานต่อเนื่อง ถ้าขาดวิริยะจะเป็นคนอ่อนแอ หนีที่ยากไปหาที่ง่าย ทำอะไรไม่สำเร็จ ขาดความก้าวหน้า มีแต่งานค้าง กลายเป็นคนหย่อนสมรรถภาพ

๓) ประโยชน์ของจิตตะคือ ทำให้ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ เมื่อมีปัญหาสามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันทั่วทั้ง ถ้าขาดจิตตะงานจะเสียหายได้โดยไม่รู้ตัวหรือรู้ตัวเมื่อสายเกินแก้ไขแล้ว

๔) ประโยชน์ของวิมังสาคือ ช่วยให้ทำงานไม่ผิดพลาดและทำให้มองเห็นช่องทางที่จะทำงานให้ได้ผลดี ถ้าขาดวิมังสาจะทำงานผิดพลาดๆ เปลืองทุน เปลืองแรง เปลืองเวลา และทำให้โง่เขลา^{๕๒}

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของอิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงานใดๆหากมีหลักอิทธิบาทไว้คอยยึดเหนี่ยวจะก่อให้เกิดความรัก ความพอใจ ความขยันอดทน ความตั้งมั่น มีใจจดจ่อ และความไตร่ตรองในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ให้งานบรรลุเป้าหมาย เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้กับตนเองได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาหลักอิทธิบาท ๔ ในการจัดการขยะมูลฝอยจากนักวิชาการต่างๆผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักของแนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ในการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อใช้อธิบายการจัดการขยะมูลฝอยตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านเวียงอำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่ โดยมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตารางที่ ๒.๖ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๖ หลักธรรมอิทธิบาท ๔

นักวิชาการหรือนักวิจัย/หน่วยงาน	แนวคิดหลัก
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๕, หน้า ๔๐)	อิทธิบาท ๔ สรุปได้ว่า หลักธรรมที่ไม่เคยล้าสมัย หรือหลักธรรมอันเป็นหลักแห่งความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ ๔ ประการ ที่ในปัจจุบันแม้เราจะหลงลืมกันไปบ้างก็คืออะไร แต่ถ้าหากได้ย้อนรำลึกกันบ้างว่ามีอะไร และคืออะไร จะเห็นได้ว่าหลักธรรมอายุ ๒ พันกว่าปีนี้ ไม่มีคราวใดที่จะเรียกว่าล้าสมัย ๑) ฉันทะ เพราะเหตุว่าทรงรักสิ่งที่ทรงทำจึงได้ทำสิ่งที่ทำอยู่ในขณะนี้ ๒) วิริยะ คือ ความพากเพียร ความพยายามไม่ย่อท้อ ๓) จิตตะ คือ ความเอาพระทัยจดจ่อในสิ่งที่ทรงทำ เพราะฉะนั้นท่านจึงทำได้

^{๕๒} วิเชียร พากเพียร, การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖, **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๑).

ตารางที่ ๒.๖ หลักธรรมอิทธิบาท ๔ (ต่อ)

นักวิชาการหรือนักวิจัย/หน่วยงาน	แนวคิดหลัก
	๔) วิมังสา ทำงานแล้วไม่ทิ้ง คอยตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง พิจารณา
พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), หน้า ๑๕๐.	อิทธิบาท คือ ทางที่จะไปสู่ความสำเร็จ ๔ ประการ คือ ๑) ฉันทะ ความพอใจ ๒) วิริยะ ความเพียร ๓) จิตตะ ความเอาใจใส่ และ ๔) วิมังสา ไตร่ตรองค้นคว้าในสิ่งนั้นๆถ้าเรารักสิ่งนั้น เอาใจใส่สิ่งนั้น มันก็ก้าวหน้า การคิดการต่อก็ก้าวหน้าต่อไป เพราะเรารักสิ่งนั้น ถ้าไม่รัก มันก็ไปไม่ได้
พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) , ๒๕๔๕, หน้า ๙)	อิทธิบาท ๔ คือ หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการกระทำการงานหรือการอาชีพประการแรก อิทธิบาท แปลความว่า ทางแห่งความสำเร็จ กล่าวคือ ข้อปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพนั่นเอง
สนอง วรอุไร, ทำชีวิตให้ได้ดีและมีสุข , ๒๕๕๐ หน้า ๙๗.	อิทธิบาท ๔ คือ สูตรสำเร็จของชีวิตตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า จิตเป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลาย จิตประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลาย สิ่งทั้งหลายสำเร็จได้ด้วยจิต เพราะฉะนั้นความสำเร็จจึงอยู่ที่ใจ ไม่ว่าเราจะต้องการอะไร หากเราตั้งใจกำหนดจิตไว้มั่นคง ด้วยใจจดจ่อและใช้ปัญญาไตร่สวน
สถิต รัชปัทย์, (๒๕๔๘)	อิทธิบาท ๔ หมายถึง หลักธรรมหรือคำสอนในพุทธศาสนาที่มุ่งให้ผู้ปฏิบัติตามบรรลุถึงความสำเร็จ อันประกอบด้วยหัวข้อธรรม ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสาจากความหมายของอิทธิบาท ๔ ที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาที่เป็นทางแห่งความสำเร็จให้สามารถปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามความประสงค์
ปัญญา ใช้บางยาง, (๒๕๔๘, หน้า ๕๐)	อิทธิบาท ๔ ว่าเป็น ๒ นัย คือ นัยแห่งพระสูตรและนัยแห่งพระอภิธรรมจะแสดงหนักไปทาง โลกุตตระ ในที่นี้เป็นการแสดงตามนัยแห่งพระสูตร ความหมายของอิทธิบาท มีดังนี้ ความพอใจ การทำความพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำ ความฉลาด ความพอใจในธรรมนี้เรียกว่า ฉันทะ ความปรารถนา ความเพียร ทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้า

ตารางที่ ๒.๖ หลักธรรมอิทธิบาท ๔ (ต่อ)

นักวิชาการหรือนักวิจัย/หน่วยงาน	แนวคิดหลัก
	ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยีนทรีย์ วิริยพละ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า วิริยะ จิต มโน มานัส มโนวิญญานาตุ นี้เรียกว่า จิตตะ ปัญญา ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยีนทรีย์ วิริยพละ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า วิริยะ จิต มโน มานัส มโนวิญญานาตุ นี้เรียกว่า จิต ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฏฐิ นี้เรียกว่า วิมังสา
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๒, หน้า ๑๙)	อิทธิบาท ๔ : ทางแห่งความสำเร็จเพราะฉันทะทำให้ใจ มาอยู่กับงานสิ่งที่ทำสิ่งที่เป็เป้าหมาย ทำให้เกิดจิตใจ ฝักใฝ่อย่างที่ว่ามาเมื่อใจฝักใฝ่ก็ทำงานด้วยความแน่วแน จริงจัง สภาพที่จิตแน่วแนอยู่กับสิ่งที่กระทำนั้น เรา เรียกว่าเป็น “สมาธิ” เพราะฉะนั้น ฉันทะก็นำไปสู่สมาธิ สมาธิในการทำงานเกิดได้ด้วยฉันทะเมื่อมีสมาธิและใจก็ รักงานนั้นทำงานด้วยใจรัก ใจก็เป็นสุขเพราะฉะนั้น คนที่ ทำงานด้วยฉันทะก็มีจิตใจ เป็นสุขใจเป็นสมาธิ สมาธิก็ ทำให้เป็นสุขเพราะจิตใจสงบแน่วแน เมื่อทำจิตให้เป็น สมาธิแน่วแน ตั้งใจจริงจัง ใจรักงานนั้น ตั้งใจทำเต็มที่ มีความเพียรพยายามผลสำเร็จของงานก็เป็นผลสำเร็จที่ดี
ว. วชิรเมธี, คนสำราญ งานสำเร็จ , พิมพ์ ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อมรินทร์, ๒๕๕๑), หน้า ๙๒.	ทั้งหลายมองไม่เห็นว่าเป็นทางมาของปัญญาได้อย่างไร หากเราจำพุทธประวัติได้ก็จะพบว่า พระองค์ทรงรู้จักใช้ ปัญญาในเชิงสร้างสรรค์ อันได้แก่ การรู้จักคิดเชิง วิเคราะห์
วิทย์วิศทเวทย์และเสฐียรพงษ์วรรณปก, (๒๕๔๔, หน้า ๘๙)	องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ องค์ประกอบของ อิทธิบาท ๔ คือ ๑. ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่สิ่งนั้น ๒. วิริยะ คือ ความเพียรหมั่นประกอบสิ่งนั้น ๓. จิตตะ คือ ความเอาใจฝักใฝ่สิ่งนั้น ๔. วิมังสา คือ การหมั่นตรិตรองพิจารณาเหตุผลใน สิ่งนั้น
พิฑูร มลิวัลย์, (๒๕๔๐, หน้า ๑๙-๒๐)	องค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ องค์ประกอบ ของหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่สิ่งนั้นคือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำ

ตารางที่ ๒.๖ หลักธรรมอิทธิบาท ๔ (ต่อ)

นักวิชาการหรือนักวิจัย/หน่วยงาน	แนวคิดหลัก
	ด้วยความพอใจด้วยความรักในสิ่งนั้น ทำสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจไม่เบียดเบียนในกิจที่ทำ (เต็มใจ) ๒. วิริยะ ความเพียรประกอบสิ่งนั้นคือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียรด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้น (แข็งใจ) ๓. จิตตะ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ คือ เมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จักไตร่ตรองทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาสาเหตุด้วยความรอบคอบ (เข้าใจ) ๔. วิมังสา ความหมั่นตรึกตรองพิจารณาเหตุผล ในสิ่งนั้นเมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จักไตร่ตรอง รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ รู้จักพิจารณาพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ (เข้าใจ)
วิเชียร พากเพียร, (๒๕๓๑)	อิทธิบาท เป็นธรรมที่คอยสกัดกันอุปสรรคต่อความสำเร็จและเป็นแรงเสริมกำลังใจที่คอยผลักดันการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้กล่าวถึงประโยชน์ของอิทธิบาท ๔ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้ ๑) ประโยชน์ของฉันทะคือ เป็นข้าศึกกับความเบียดเบียนทำให้ไม่เบื่องาน ไม่ท้อแท้ มีกำลังใจต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ตนรัก ทำให้งานหนักกลายเป็นงานเบาที่ยากก็กลายเป็นง่ายถ้าขาดฉันทะทำให้ขาดกำลังใจ เบื่องาน ทอดทิ้งงาน กลายเป็นคนจับจด ไม่ก้าวหน้า ๒) ประโยชน์ของวิริยะคือ กำจัดความเกียจคร้าน ทำให้งานต่อเนื่อง ถ้าขาดวิริยะจะเป็นคนอ่อนแอ หนีที่ยากไปหาที่ง่าย ทำอะไรไม่สำเร็จ ขาดความก้าวหน้า มีแต่งานค้าง กลายเป็นคนหย่อนสมรรถภาพ ๓) ประโยชน์ของจิตตะคือ ทำให้ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ เมื่อมีปัญหาสามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันท่วงที ถ้าขาดจิตตะงานจะเสียหายได้โดยไม่รู้ตัวหรือรู้ตัวเมื่อสายเกินแก้ไข ๔) ประโยชน์ของวิมังสาคือ ช่วยให้ทำงาน ไม่ผิดพลาดและทำให้มองเห็นลู่ทางที่จะทำงาน ให้ได้ผลดี ถ้าขาดวิมังสาจะทำงานผิดๆ ถูกๆ เปลืองทุน เปลืองแรง เปลืองเวลา และทำให้โง่เขลา

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง การจัดการขยะมูลฝอยเชิงพุทธตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาล ตำบล บ้านเวียง อำเภอ ร้องกวาง จังหวัดแพร่ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยซึ่งมีวิธีการในการจัดการหลากหลายไม่ว่าจะเป็นการทิ้งขยะแบบแยกประเภท เช่น ขยะเปียกและขยะแห้ง การแยกขยะรีไซเคิลออกจากขยะประเภทอื่นเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่หรือนำมาขายเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านการศึกษา รายได้ อาชีพ ดังมีผู้วิจัยดังนี้

๒.๗.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย

ฉัตรชัย นวลเพ็ญ ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะในเขตเทศบาลเมืองร้องเอ็ด จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะในเขตเทศบาลเมืองร้องเอ็ดในภาพรวมพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในระดับ ๐.๐๕ ในปัจจัยเพศ อายุ และการศึกษาของประชาชนที่ต่างกันจะมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะในเขตเทศบาลเมืองร้องเอ็ดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ ๐.๐๕ ระดับ ด้านการปฏิบัติด้านผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ เพศ ระยะเวลา ที่พักอาศัย การรู้จักธนาคารขยะชุมชนและความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอาชีพการศึกษา รายได้ และความรู้ในเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย^{๕๓}

สมสนาม อาชารัฐ ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยกรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลธาตุทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอยแตกต่างกันและประชาชนที่รับรู้ข้อมูล ข่าวสารมาก จะมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอยมากกว่าประชาชนที่มีการรับข้อมูล ข่าวสารน้อย สำหรับสภาพปัญหาขยะในชุมชน ได้แก่ ชุมชนไม่ได้มีการคัดแยกขยะ ขาดความรู้ ในการจัดการขยะอย่างถูกวิธี และขาดการรับทราบข้อมูล ข่าวสารในการให้บริการจัดการด้านขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลธาตุทอง สำหรับโครงการนำร่องเพื่อแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย ของชุมชนที่จัดทำขึ้น มีผลทำให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับระบบการจัดการขยะมูลฝอย และการคัดแยกขยะมูลฝอยมากขึ้น ตลอดจนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารความรู้ในเรื่อง การทิ้งขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น^{๕๔}

จินตนา เปียสวน ได้ศึกษา ความรู้ ความตระหนัก และการปฏิบัติตัวของแม่บ้าน เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนในแพลตฟอร์มการกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการคัดแยกขยะมูลฝอยของแพลตฟอร์มการกรุงเทพมหานครส่วนกลางมีการแยกขยะมูลฝอย โดยการแยกมูลฝอยเศษอาหารด้วยการใส่ถุงพลาสติกและมูลฝอยอื่นๆใส่ถังถึงร้อยละ ๓๓.๔๐ แยกประเภทถึงเก็บมูลฝอยเป็นถังมูลฝอยสดและถังมูลฝอยแห้ง ร้อยละ ๒๕.๙๐ สำหรับแม่บ้าน

^{๕๓} ฉัตรชัย นวลเพ็ญ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะในเขตเทศบาลเมืองร้องเอ็ด”, *ภาคนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชารัฐศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙).

^{๕๔} สมสนาม อาชารัฐ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย: กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลธาตุทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี”, *การค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตมหาวิทยาลัยบูรพา*, (ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐).

ที่แยกขยะมูลฝอยสด มูลฝอยแห้ง และมูลฝอยอันตราย มีร้อยละ ๑.๙๐ แต่แม่บ้านที่ไม่ได้แยกประเภทมูลฝอย ยังคงมีสูงถึงร้อยละ ๓๖.๖๐^{๕๕}

ชูชีพ ศิริ ได้ศึกษา การจัดการขยะในเขตเทศบาลตำบลบ้านกาด อำเภอแม่ว่าง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ปริมาณขยะในเขตเทศบาลตำบลบ้านกาดส่วนใหญ่มีแหล่งกำเนิดจากสถานประกอบการพาณิชย์โดยเฉพาะขยะประเภทพลาสติก ประชาชนมีการคัดแยกขยะในครัวเรือนก่อนทิ้ง โดยแบ่งขยะออกเป็น ๒ ประเภท คือขยะเปียกและขยะแห้ง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกประเภทขยะอยู่ในระดับน้อย ซึ่งทำให้สภาพการณ์ขยะโดยรวมยังไม่สามารถลดปริมาณขยะลงได้และการบริหารจัดการขยะของเทศบาลไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเพื่อให้การจัดการขยะ^{๕๖}ของเทศบาลตำบลบ้านกาดเกิดประสิทธิภาพจึงต้องมีการรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชนในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลเพื่อเป็นพื้นฐานของการแก้ไขปัญหาขยะและลดปริมาณขยะที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ปรีชา กุลละวณิชย์ ได้ศึกษา การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลแสนภูดา อำเภอบ้านโพธิ์จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ ๕๐.๓๐ รองลงมา มีความรู้ในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ ๒๐.๑๐ และมีความรู้ในระดับต่ำคิดเป็นร้อยละ ๒๙.๖๐ สำหรับข้อมูล ระดับการมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแสนภูดา อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีส่วนร่วมอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย และเมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแสนภูดา อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ ๐.๐๕ โดยมีค่าประสิทธิสหสัมพันธ์ (r) = ๐.๔๕๑ เป็นความสัมพันธ์เชิงบวก และขนาดความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง^{๕๗}

สมศักดิ์ จันทวัฒนา และคณะ ได้ศึกษา การจัดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทิ้งขยะในครัวเรือน “กรณีศึกษาหมู่บ้านอาคเนย์นิเวศน์” ในเขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ประชากรในหมู่บ้านอาคเนย์นิเวศน์มีความรู้ความเข้าใจในประเภทและการแยกขยะมูลฝอยมากขึ้น อีกทั้งจากการประเมินและการวัดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นจริงที่กรุงเทพมหานครจัดเก็บจากหมู่บ้านอาคเนย์นิเวศน์มีน้ำหนักลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๑๕-๒๐ แสดงว่า พฤติกรรมการทิ้งขยะของประชาชน เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงหลังจากการติดตามอย่างต่อเนื่องประชากรในหมู่บ้านให้ความสนใจ

^{๕๕} จินตนา เปียสวน, “ความรู้ ความตระหนัก และการปฏิบัติตัวของแม่บ้านเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยของครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม (นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๘).

^{๕๖} ชูชีพ ศิริ, “การจัดการขยะในเทศบาลตำบลบ้านกาด อำเภอแม่ว่าง จังหวัดเชียงใหม่”. **ค้นคว้าแบบอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙).

^{๕๗} ปรีชา กุลละวณิชย์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลแสนภูดา อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา”. **การค้นคว้าแบบอิสระ บัณฑิตศิลปศาสตร** สาขาวิชาการจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘).

และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่าการจัดการเป็นสิ่งสำคัญและมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการแยกขยะของครัวเรือนอย่างชัดเจน^{๕๘}

ฉวีวรรณ ชินอรุณชัย ได้ศึกษา ขยะมูลฝอยในกรุงเทพมหานคร พบว่า กรุงเทพมหานคร มีอัตราการเพิ่มของขยะมูลฝอยและการเปลี่ยนแปลงลักษณะของขยะมูลฝอยที่สูงขึ้นจึงทำให้เกิดปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยที่มีปริมาณมากขึ้นและทำให้วิธีการในการจัดการขยะมูลฝอยมีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้นซึ่งวิธีในการจัดการขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานครมีหลายวิธีเช่น การฝังกลบ การหมักทำปุ๋ย และการเผา แต่ละวิธีมีข้อดีและข้อเสีย และเป็นการแก้ไขปัญหาก็หลายเหตุจึงต้องหาวิธีแก้ไขที่ต้นเหตุ คือ การลดการเกิดขยะที่แหล่งกำเนิด การนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ซ้ำส่วนวัสดุ ที่เป็นวัตถุดิบที่ก่อให้เกิดขยะไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ นำไปกำจัดโดยการฝังกลบหรือเผา ซึ่งถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอย^{๕๙}

เกียรติพงษ์ ศรีสว่าง ได้ศึกษา การนำกลับมาใช้ใหม่ของขยะมูลฝอยภายในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ผลการศึกษาพบว่า การจัดการขยะมูลฝอยในปัจจุบันไม่มีการคัดแยกองค์ประกอบทั้งรวมกันในถังที่ตั้งตามจุดต่างๆมีรถเก็บขยะมูลฝอย การกำจัดในครั้งสุดท้ายคือการฝังกลบ องค์ประกอบของขยะมูลฝอยที่มาก ๕ อันดับแรก คือ เศษอาหาร ร้อยละ ๕๖.๒๕ พลาสติก ร้อยละ ๑๖.๐๙ กระดาษ ร้อยละ ๑๐.๙๓ แก้ว ร้อยละ ๕.๒๖ และเศษไม้/ใบไม้ ร้อยละ ๓.๔๕ การวิเคราะห์ประสิทธิภาพโครงการแยกขยะมูลฝอย พบว่า ในกลุ่มหอพักบุคลากรมีอัตราการนำกลับคือสูงกว่ากลุ่มอื่น ส่วนการวิเคราะห์ทางการเงินของขยะมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ประมาณรายได้จากการขายขยะมูลฝอยที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ในช่วงการดำเนินโครงการคือ ๘๕๘ บาท^{๖๐}

ณัฐรี คงตัน ได้ศึกษา พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตมินบุรี กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย และการมีส่วนร่วมกับการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับดี ส่วนพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยด้านการลดการเกิดขยะอยู่ในระดับปานกลาง และมีพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยด้านการนำกลับมาใช้ใหม่และการคัดแยกประเภทขยะอยู่ในระดับดี ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยโดยรวมได้แก่ระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยโดยรวมดีกว่าประชาชนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ หรือเทียบเท่า

^{๕๘} สมศักดิ์ จันทวีวัฒนา และคณะ, “การจัดการการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทิ้งขยะในครัวเรือน: กรณีศึกษา หมู่บ้านอาคเนย์นิเวศน์ ในเขตบางซื่อ”, รายงานการศึกษาวิชาสัมมนาเชิงปฏิบัติการว่าด้วยการจัดการภาครัฐและเอกชน, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๑).

^{๕๙} ฉวีวรรณ ชินอรุณชัย, “เอกสารประกอบการ ขยะมูลฝอยในกรุงเทพมหานคร”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๘

^{๖๐} เกียรติพงษ์ ศรีสว่าง, “การศึกษานำกลับมาใช้ใหม่ของขยะมูลฝอยภายในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี”, วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม (นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๔๘).

เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยด้านการลดการเกิดขยะคือ ระดับการศึกษา และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ปัจจัยส่วนบุคคล ที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยด้านการคัดแยกประเภทของขยะคือ ระดับการศึกษาและรายได้ ในครัวเรือน ต่อเดือน และในการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ส่วนด้านการนำกลับมาใช้ใหม่ ไม่มีปัจจัยส่วนบุคคลที่อิทธิพลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ส่วนปัจจัยกระตุ้นที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยด้านการคัดแยกประเภทของขยะมูลฝอยคือ การมีส่วนร่วม ในการจัดการขยะมูลฝอยส่วนปัจจัยกระตุ้นอื่นๆ ไม่มีผลต่อพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยโดยรวม^{๖๑}

สรุปได้ว่า การจัดการขยะมูลฝอยในเกิดประสิทธิภาพต้องมีการเข้าร่วมอย่างเข้มแข็งอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ควรรับผิดชอบการเข้าไปมีส่วนร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ได้รับนั้นจะตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้ตรงกับความต้องการอย่างแท้จริงและได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน

ตารางที่ ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้วิจัย/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๑.	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด	ฉัตรชัย นวลเพ็ญ	๒๕๕๙	ปริมาณ	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดในภาพรวมพบว่า ไม่มี ความแตกต่างกัน ใน ระดับ ๐.๐๕ ในปัจจัยเพศ อายุ และ การศึกษา ของประชาชน ที่ต่างกันจะมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ ๐.๐๕ ระดับด้านการปฏิบัติด้านผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลางปัจจัย

^{๖๑} ญัฐรติ คงตัน, “ปัจจัยที่มีต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน ในเขตมินบุรี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘).

ตารางที่ ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้วิจัย/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
					มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ เพศ ระยะเวลาที่พักอาศัย การรู้จักธนาคารขยะชุมชนและความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอาชีพ
๒.	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลธาตุทอง อำเภอปอทอง จังหวัดชลบุรี	สมสนาม อาษารัฐ	๒๕๕๐	ปริมาณ	ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอยแตกต่างกัน และประชาชนที่รับรู้ข้อมูลข่าวสารมากจะมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอยมากกว่าประชาชนที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารน้อย สำหรับสภาพปัญหาขยะในชุมชนได้แก่ ชุมชนไม่ได้มีการคัดแยกขยะขาดความรู้ในการจัดการขยะอย่างถูกวิธีและขาดการรับข่าวสารในการให้บริการจัดการด้านขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลธาตุทองสำหรับโครงการนำร่องเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษของชุมชนที่จัดทำขึ้นมีผลทำให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับระบบ

ตารางที่ ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้วิจัย/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
					การจัดการขยะมูลฝอยและการคัดแยกขยะมูลฝอยมากขึ้นตลอดจนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในเรื่องการทิ้งขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น
๓.	ความรู้ ความตระหนักและการปฏิบัติตัวของแม่บ้านเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยของครัวเรือนในแฟลตข้าราชการกรุงเทพมหานคร	จินตนา เปียสวน	๒๕๔๘	ปริมาณ	พฤติกรรมการคัดแยกขยะมูลฝอยของแฟลตข้าราชการกองทัพบกส่วนกลางมีการแยกขยะมูลฝอย โดยการแยกมูลฝอยเศษอาหารด้วยการใส่ถุงพลาสติกและมูลฝอยอื่นๆ ใส่ถึงถึงร้อยละ ๓๓.๔๐ แยกประเภทถึงเก็บมูลฝอยเป็นถึงมูลฝอยสดและถึงมูลฝอยแห้ง ร้อยละ ๒๕.๙๐ สำหรับแม่บ้านที่แยกขยะมูลฝอยสด มูลฝอยแห้ง และมูลฝอยอันตราย มี ร้อยละ ๑.๙๐ แต่แม่บ้านที่ไม่ได้แยกประเภทมูลฝอย ยังคงมีสูงถึงร้อยละ ๓๖.๖๐
๔.	การจัดการขยะในเทศบาลตำบลบ้านกาด อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่	ชูชีพ ศิริ	๒๕๔๙	ปริมาณ	ปริมาณขยะในเขตเทศบาลตำบลบ้านกาดส่วนใหญ่มีแหล่งกำเนิดจากสถานประกอบการพาณิชย์โดยเฉพาะ

ตารางที่ ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้วิจัย/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
					ขยะประเภทพลาสติก ประชาชนมีการคัดแยก ขยะในครัวเรือนก่อนทิ้ง โดยแบ่งขยะออกเป็น ๒ ประเภท คือขยะ เปียกและขยะแห้ง การ มีส่วนร่วมของประชาชน ในการคัดแยกประเภท ขยะอยู่ในระดับน้อย ซึ่ง ทำให้สภาพการณ์ขยะ โดยรวมยังไม่สามารถลด ปริมาณขยะลงได้และ การบริหารจัดการขยะ ของเทศบาลไม่ประสบ ผลสำเร็จ
๕.	การมีส่วนร่วมของ ประชาชนต่อการ จัดการขยะมูลฝอย: กรณีศึกษาองค์การ บริหารส่วนตำบล แสนภูดาษ อำเภอ บ้านโพธิ์ จังหวัด ฉะเชิงเทรา	ปรีชา กลุละณิษฐ์	๒๕๔๘	ปริมาณ	กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มี ความรู้อยู่ในระดับปาน กลางคิดเป็นร้อยละ ๕๐.๓๐ รองลงมา มี ความรู้ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๑๐ และมีความรู้ในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๖๐ สำหรับข้อมูล ระดับการมีส่วนร่วมใน การกำจัดขยะมูลฝอย ของประชาชนในเขต องค์การบริหารส่วน ตำบล แสนภูดาษ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัด ฉะเชิงเทรามีส่วนร่วม อยู่ในระดับค่อนข้าง น้อยและเมื่อศึกษา

ตารางที่ ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้วิจัย/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
					ระดับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแสนภูดาษ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ ๐.๐๕ โดยมีค่าประสิทธิสหสัมพันธ์ $(r) = ๐.๔๕๑$ เป็นความสัมพันธ์เชิงบวก และขนาดความสัมพันธ์
๖.	การจัดการการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทิ้งขยะในครัวเรือน: กรณีศึกษา หมู่บ้าน อากาศเนย์นิเวศน์ ในเขตบางซื่อ	สมศักดิ์ จันทวัฒนา และคณะ	๒๕๕๑	ปริมาณ	ประชากรในหมู่บ้านอากาศเนย์นิเวศน์มีความรู้ความเข้าใจในประเภทและการแยกขยะมูลฝอยมากขึ้นอีกทั้งจากการประเมินและการวัดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นจริงที่กรุงเทพจัดเก็บจากหมู่บ้านอากาศเนย์นิเวศน์มีน้ำหนักรลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๑๕-๒๐ แสดงว่า พฤติกรรมการทิ้งขยะของประชาชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงหลังจากการติดตามอย่างต่อเนื่องประชากรในหมู่บ้านให้ความสนใจและให้ความ

ตารางที่ ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้วิจัย/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
					ร่วมมือเป็นอย่างดีจะเห็นได้ว่าการจัดการเป็นสิ่งสำคัญและมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการแยกขยะของครัวเรือนอย่างชัดเจน
๗.	เอกสารประกอบ ขยะมูลฝอยใน กรุงเทพมหานคร	ฉวีวรรณ ชินอรุณชัย	๒๕๕๓	ปริมาณ	กรุงเทพมหานคร มีอัตราการเพิ่มของขยะมูลฝอยสูงขึ้นจึงทำให้เกิดปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยที่มีปริมาณมากขึ้นและทำให้วิธีการจัดการขยะมูลฝอยมีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้นซึ่งวิธีในการจัดการขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร มีหลายวิธีเป็นการแก้ไขปัญหที่ปลายเหตุจึงต้องหาวิธีแก้ไขที่ต้นเหตุคือการลดการเกิดขยะที่แหล่งกำเนิด การนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ซ้ำ ส่วนวัสดุที่เป็นวัตถุอันตรายที่ก่อให้เกิดขยะไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ นำไปกำจัดโดยการฝังกลบหรือเผาซึ่งถือเป็นขั้นตอนสุดท้าย

ตารางที่ ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้วิจัย/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๘.	การศึกษาการนำกลับมาใช้ใหม่ของขยะมูลฝอยภาคในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี	เกียรติพงษ์ ศรีสว่าง	๒๕๔๘	ปริมาณ	การจัดการขยะมูลฝอยในปัจจุบันไม่มีการคัดแยกองค์ประกอบทิ้งรวมกันในถังที่ตั้งตามจุดต่างๆมีรถเก็บขยะมูลฝอยการกำจัดในครั้งสุดท้ายคือการฝังกลบองค์ประกอบของขยะมูลฝอยที่มาก ๕ อันดับแรกคือ เศษอาหาร ร้อยละ ๕๖.๒๕ พลาสติก ร้อยละ ๑๖.๐๙ กระดาษ ร้อยละ ๑๐.๙๓ แก้ว ร้อยละ ๕.๒๖ และเศษไม้/ใบไม้ ร้อยละ ๓.๔๕ การวิเคราะห์ประสิทธิภาพโครงการแยกขยะมูลฝอย พบว่าในกลุ่มหอพักบุคลากรมีอัตราการนำกลับคือ สูงกว่ากลุ่มอื่น ส่วนการวิเคราะห์ทางการเงินของขยะมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ประมาณรายได้จากการขายขยะมูลฝอยที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ในช่วงการดำเนินโครงการ คือ ๘๕๘ บาท

ตารางที่ ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้วิจัย/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๙.	ปัจจัยที่มีต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตมินบุรี	ณัฐรดี คงคั่น	๒๕๔๘	ปริมาณ	ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะ และการมีส่วนร่วมกับการจัดการขยะ อยู่ในระดับดี ส่วนพฤติกรรมในการจัดการขยะของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าด้านการลดการเกิดขยะ อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการนำกลับมาใช้ใหม่และการคัดแยกประเภทขยะ อยู่ในระดับดี ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมจัดการขยะโดยรวมได้แก่ระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมีพฤติกรรมจัดการขยะโดยรวมดีกว่าประชาชนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ หรือเทียบเท่า เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการลดการเกิดขยะคือ ระดับการศึกษา

ตารางที่ ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้วิจัย/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
					และจำนวนสมาชิกใน ครัวเรือน ด้านการคัด แยกประเภทของขยะ คือ ระดับการศึกษา และรายได้ในครัวเรือน ต่อเดือนส่วนด้านการ นำกลับมาใช้ใหม่ ไม่มี ปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๗.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ได้มีผู้ศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ไว้ดังต่อไปนี้

พระสุนันท์ กิตติสัทโท (สายพิมพ์พงษ์) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการทำงาน ศึกษากรณีผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาตำบลเกวียน จังหวัดนครราชสีมา” ผลการศึกษาพบว่า ธรรมชาติที่เรียกว่า อิทธิบาท ๔ เป็นธรรมชาติที่แสดงให้เห็นถึงหลักการทำงานให้บรรลุความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้และสามารถนำไปใช้ในการประกอบกิจการและอาชีพได้ทุกประเภทส่วนผลจากการศึกษาในพื้นที่ตำบลเกวียนของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผานั้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างชาวตำบลเกวียนได้ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการทำงานครบทุก ๔ องค์ประกอบ คือ มีความพึงพอใจ มีความรักในอาชีพการงาน (ฉันทะ) มีความขยันหมั่นเพียรมุ่งมั่น (วิริยะ) มีการเอาใจใส่ดูแล (จิตตะ) และมีการพิจารณาหาช่องทางในการปฏิบัติงานให้เหมาะสม (วิมังสา) ซึ่งผลจากการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ทำให้ชาวตำบลเกวียนได้ทำงานในอาชีพที่ตนเองรักอย่างต่อเนื่อง และนำมาซึ่งความสำเร็จในกิจการงานอาชีพ และกลุ่มคนที่เลิกหรือหยุดกิจการนั้นมักบกพร่องในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ข้อใดข้อหนึ่งโดยเฉพาะข้อที่ ๑-๒ และเมื่อวิเคราะห์ถึงกลุ่มที่มีพื้นฐานอาชีพ (ความรู้ ต่างกัน) ก็พบว่าทั้ง ๓ กลุ่ม สามารถประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดีทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัวในการทำงาน^{๒๒}

พระมหาสุวิทย์ สิริวัฑโน (พรหมเกิด) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ” พบว่าพนักงานมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าพนักงานมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานในการ

^{๒๒}พระสุนันท์ กิตติสัทโท (สายพิมพ์พงษ์), “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการทำงานศึกษากรณีผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาตำบลเกวียน จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑)

บริหารงานตามหลัก อธิธำมา ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า พนักงานที่มี เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และรายได้รวมต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงาน ตามหลัก อธิธำมา ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่แตกต่างกัน^{๖๓}

วิชาภา เมธีวรณัฏ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลัก อธิธำมา ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่า บุคลากรมีการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอธิธำมา ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการ ปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอธิธำมา ๔ ของ โรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ไม่ แตกต่างกัน^{๖๔}

กัญญ์พารณณ์ กลิ่นนิ่มนวล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ สำนักงาน จังหวัดพิษณุโลกตามหลักอธิธำมา ๔” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ สำนักงานจังหวัด พิษณุโลกตามหลักอธิธำมา ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖, ด้านวิริยะ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๘, ด้านจิตตะ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ และด้านวิมังสา อยู่ในระดับมาก มี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๑^{๖๕}

พัชรีย์ ชานาญศิลป์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัย การอาชีวศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักอธิธำมา ๔ ”พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการ บริหารจัดวิทยาลัยการอาชีวศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักอธิธำมา ๔ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา พบว่า อยู่ในระดับมากทุก ด้าน ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีวศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักอธิธำ มา ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้ พบว่า บุคลากรที่มีสถานภาพ และระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีวศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักอธิธำ มา ๔ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนบุคลากรที่มีเพศ อายุ รายได้ ต่างกัน

^{๖๓} พระมหาสุวิทย์ สิริวิฑูโน (พรหมเกิด) , “การบริหารงานตามหลักอธิธำมา ๔ ขององค์การบริหาร ส่วนตำบล อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓)

^{๖๔} วิชาภา เมธีวรณัฏ, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอธิธำมา ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรี รังสรรค์วิทยา จังหวัดนครศรีธรรมราช” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔)

^{๖๕} กัญญ์พารณณ์ กลิ่นนิ่มนวล, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลัก อธิธำมา ๔” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓)

มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน^{๖๖}

บุญชู ฉัตรารักษ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความผูกพันต่อองค์การตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจประจำศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ” พบว่า ความผูกพันต่อองค์การตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจประจำศูนย์ ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบระดับความผูกพันต่อองค์การตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจประจำศูนย์ ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามเพศ อายุ และชั้นยศไม่แตกต่าง และระดับการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑^{๖๗}

นิพนธ์ โอภาษี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบล ห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์” พบว่า ประชาชน มีความคิดเห็นต่อ การบริหารงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การ บริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของประชาชนต่อ การบริหารงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์โดยจำแนกตามปัจจัย ส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อการบริหารงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๖๘}

ชาติรี แนวจาปา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร ” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก สำหรับการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับปานกลาง บุคลากรที่มีเพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ที่ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนบุคลากรที่มีอายุ และรายได้ต่อเนื่องกันมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมแตกต่างกัน สรุปได้ว่า ทุกคนต้องใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความรัก ความพอใจใน

^{๖๖}พัชรีย์ ชำนาญศิลป์, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพนครสวรรค์ตามหลัก อิทธิบาท ๔”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔)

^{๖๗}บุญชู ฉัตรารักษ์ , ดาบตำรวจ, “ความผูกพันต่อองค์การตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการ ตำรวจประจำศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔)

^{๖๘}นิพนธ์ โอภาษี, “การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบล ห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗)

งานปฏิบัติงานด้วยความพากเพียร บากบั่น ด้วยความเอาใจใส่ในงาน และมีการตรวจสอบความสำเร็จในงานอยู่เสมอ^{๖๙}

สรุปได้ว่า จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง อธิธำปท ๔ จะเห็นได้ว่าการทํางานให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องอาศัยกระบวนการ หรือวิธีการต่างๆ มาผสมผสานกันเป็นให้บรรลุตามเป้าหมาย ดังนั้นธรรมชาติเรื่องอธิธำปท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ถือเป็นกลไกอันสำคัญที่ทํางานต่างๆ นั้นประสบความสำเร็จ

ตารางที่ ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักอธิธำปท ๔

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้วิจัย/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๑.	การประยุกต์ใช้ อธิธำปท ๔ ในการ ทํางานศึกษากรณี ผู้ทําศรีองปั้นดินเผา ดํานเกวียน จังหวัด นครราชสีมา	พระสุนันท์ กิตติสท โท (สายพิมพ์พงษ์)	๒๕๕๑	ผสวนวิจัย	ธรรมชาติที่เรียกว่า อธิ ธำปท ๔ เป็นธรรมชาติ แสดงให้ เห็น ถึง หลักการทำงานให้ บรรลุความสำเร็จตาม จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และสามารถนำไปใช้ใน การประกอบกิจการและ อาชีพได้ทุกประเภทส่วน ผลจากการศึกษาในพื้นที่ ดําลดดํานเกวียนของ กลุ่มผู้ประกอบอาชีพทํ หัตถกรรม เครื่องปั้นดินเผา พบว่า กลุ่มตัวอย่างชาว ดํานเกวียนได้ใช้หลัก อธิธำปท ๔ ในการ ทํางานครบทุก ๔ องค์ประกอบ คือ มีความ พึงพอใจ มีความรักใน อาชีพการงาน (ฉันทะ) มีความขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่น (วิริยะ)

^{๖๙} ชาตรี แนวจาปา, “การประยุกต์ใช้อธิธำปท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกัน และ
บรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒)

ตารางที่ ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้วิจัย/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
					มีการเอาใจใส่ดูแล (จิต ตะ) และมีการพิจารณา หาช่องทางในการปรับ งานให้เหมาะสม (วิมังสา) ซึ่งผลจากการประยุกต์ใช้ หลักอิทธิบาท ๔ ทำให้ ชาวด่านเกวียนได้ทำงาน ในอาชีพที่ตนเองรักอย่าง ต่อเนื่อง และนำ มาซึ่ง ความสำเร็จในกิจการงาน อาชีพ และกลุ่มคนที่เล็ก หรือหยุดกิจการนั้นมัก บ ก พ ร ่ อ ง ใน ก า ร ประยุกต์ใช้หลักอิทธิ บาท ๔ ข้อใดข้อหนึ่ง โดยเฉพาะข้อที่ ๑-๒ และเมื่อวิเคราะห์ถึงกลุ่ม ที่มี พื้น ฐ า น อา ชี พ (ความรู้ ต่างกัน) ก็พบว่า ทั้ง ๓ กลุ่ม สามารถ ประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการประกอบอาชีพได้ เป็นอย่างดีทั้งโดยรู้ตัว และไม่รู้ตัวในการทำงาน
๒.	การบริหารงานตาม หลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหาร ส่วนตำบล อำเภอทุ่ง สง จังหวัด นครศรีธรรมราช	พระมหาสุวิทย์ สิริวิท โน (พรหมเกิด)	๒๕๕๓	ผสมวิธี	พนักงานมีความคิดเห็นต่อ การบริหารงานตามหลัก อิทธิบาท ๔ ขององค์การ บริหารส่วนตำบล อำเภอ ทุ่งสง จังหวัด น คร ศ รี ธรรม ร าช โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้าน พบว่า พนักงานมี

ตารางที่ ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้วิจัย/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
					ความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ทุก ด้าน การ เปรียบเทียบความคิดเห็น ของพนักงานในการ บริหารงานตามหลัก อิทธิ บาท ๔ ขององค์การ บริหารส่วนตำบล อำเภอทุ่งสง จังหวัด นครศรีธรรมราช จำแนก ตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า พนักงานที่มี เพศ อายุ สถานภาพ ระดับ การศึกษา ประสบการณ์ การทำงาน และรายได้รวม ต่อเดือนต่างกัน มีความ คิดเห็นต่อการบริหารงาน ตามหลัก อิทธิบาท ๔ ของ องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอทุ่งสง จังหวัด นครศรีธรรมราช ไม่แตกต่างกัน
๓.	การพัฒนาศักยภาพ ทรัพยากรมนุษย์ ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษา โรงเรียนศรีวังค์ วิทยา จังหวัด นครสวรรค์	วิชญาภา เมธีวรฉัตร	๒๕๕๔	ผลงานวิจัย	บุคลากรมีการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ตามหลัก อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้าน วิมังสา ในการปฏิบัติ หน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณาใน แต่ละด้านอยู่ในระดับมาก ทุก ด้าน ส่วน การ เปรียบเทียบความคิดเห็น ของบุคลากรใน

ตารางที่ ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้วิจัย/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
					การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของ โรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยาจังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และ ตำแหน่ง ไม่ แตกต่างกัน
๔.	ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔	กัญญ์กวีฬารณ์ กลิ่นนิมมวล	๒๕๕๓	ผสมผสานวิธี	ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖, ด้านวิริยะ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๘, ด้านจิตตะ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ และด้านวิมังสา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๑
๕.	ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพนครสวรรค์ตามหลัก อิทธิบาท ๔	พัชรี ชำนาญศิลป์	๒๕๕๔	ผสมผสานวิธี	บุคลากรมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา

ตารางที่ ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้วิจัย/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
					พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุก ด้าน ผล การ เปรียบเทียบ ประสิทธิภาพการบริหาร จัดการวิทยาลัยการ อาชีพนครสวรรค์ ตาม หลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับ การศึกษา และรายได้ พบว่า บุคลากรที่มี สถานภาพ และระดับ การศึกษาต่างกัน มีความ คิดเห็นต่อประสิทธิภาพ การบริหารจัดการ วิทยาลัยการอาชีพ นครสวรรค์ ตามหลัก อิทธิ บาท ๔ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ.๐๕ ส่วน บุคลากรที่มีเพศ อายุ รายได้ ต่างกัน มีความ คิดเห็นต่อประสิทธิภาพ การบริหารจัดการ วิทยาลัยการอาชีพ นครสวรรค์ ตามหลัก อิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่าง กัน

ตารางที่ ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้วิจัย/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๖.	ความผูกพันต่อองค์การตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการ ตำรวจ ประจำศูนย์ฝึกอบรม ตำรวจภูธรภาค ๖ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์	บุญชู ฉัตรารักษ์ , ดาบตำรวจ	๒๕๕๔	ผสมวิธี	ความผูกพันต่อองค์การตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจ ประจำศูนย์ ฝึกอบรม ตำรวจภูธรภาค ๖ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ในภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบระดับความผูกพันต่อองค์การตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจ ประจำศูนย์ ฝึกอบรม ตำรวจภูธรภาค ๖ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามเพศ อายุ และชั้น ยศไม่แตกต่างกัน และระดับการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑
๗.	การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบล ห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์	นิพนธ์ โอภาษี	๒๕๕๗	ผสมวิธี	ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การ บริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อ

ตารางที่ ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้วิจัย/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
					การบริหารงาน ตามหลัก อิทธิบาท ๔ ขององค์การ บริหารส่วนตำบลห้วยถั่ว เหินือ อำเภอนongบัว จังหวัดนครสวรรค์โดย จำแนกตามปัจจัย ส่วน บุคคลพบว่า ประชาชนที่ มี เพศ อายุ ระดับ การศึกษา อาชีพ และ รายได้ต่างกัน มีความ คิดเห็นต่อการ บริหารงานตามหลัก อิทธิบาท ๔ ขององค์การ บริหารส่วนตำบลห้วยถั่ว เหินือ อำเภอนongบัว จังหวัดนครสวรรค์ไม่ แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธ สมมติฐานที่ตั้งไว้
๘.	การประยุกต์ใช้ อิทธิบาท ๔ ในการ ปฏิบัติหน้าที่ ของบุคลากร สำนักป้องกัน และ บรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร	ชาตรี แนวจาปา	๒๕๕๒	ผลงานวิจัย	บุ ค ล า กร มี ก า ร ประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสาในการ ปฏิบัติหน้าที่โดยภาพ รวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้ อิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก สำหรับ การประยุกต์ใช้

ตารางที่ ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้วิจัย/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
					อิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ ในระดับปานกลาง บุคลากรที่มีเพศ ระดับ การศึกษา และตำแหน่ง ที่ต่างกัน มีการ ประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่โดย ภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนบุคลากรที่มีอายุ และรายได้ต่อเนื่อง ต่างกันมีการประยุกต์ใช้ อิทธิบาท ๔ โดยภาพรวม แตกต่างกัน สรุปได้ว่า ทุกคนต้องใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะ ส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความ รัก ความพอใจใน งาน ปฏิบัติงานด้วยความ พากเพียร บากบั่น ด้วย ความเอาใจใส่ในงาน และ มี การ ต ร ว จ ส อ บ ความสำเร็จในงานอยู่ เสมอ

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

เวียงอำเภอร่องขาวจังหวัดแพร่”ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัย ที่
เกี่ยวข้องนำมาจัดทำเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ทั้งแสดงความสัมพันธ์
ระหว่างตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables)

๑. ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ
อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ

๒. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ การจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก
 อธิبات๔ ของเทศบาลตำบลบ้านเวียงอำเภอร่องกวางจังหวัดแพร่ประกอบด้วยธรรมชาติ ๔ ด้าน คือ

๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
๒. วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น
๓. จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น
๔. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น

แผนภาพภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

